

Міністерство освіти і науки України

**Таврійський національний університет
імені В.І. Вернадського**

Кафедра фінансів та обліку

На правах рукопису

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр»

**УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ НА
ПІДПРИЄМСТВІ**

Студент: Любімов Радивон
Олександрович
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування»
Навчально-науковий інститут
економіки, управління та
природокористування
Науковий керівник: Пилипенко Ольга
Олегівна, к.е.н., доцент
Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка:
ECTS

КИЇВ – 2023

ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІМ. В.І. ВЕРНАДСЬКОГО

Навчально-науковий інститут управління, економіки та природокористування

Кафедра фінансів та обліку

Освітній ступінь магістр

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
фінансів та обліку

Доц. Путінцев А.В.

“ ___ ” _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ

НА МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ

Любімов Радивон Олександрович

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: «Управління фінансовими ризиками на підприємстві»

Науковий керівник роботи к.е.н., доц. Пилипенко О.О.

Затверджена наказом № _____ ректора ТНУ від _____

2. Строк подання студентом роботи 15.11.2023 р.

3. Вихідні дані до роботи: законодавчі й нормативні документи, що визначають умови функціонування підприємств, аналітичні та статистичні матеріали Державної служби статистики України, дані фінансової звітності ТОВ «Медіпрайм», наукові праці вітчизняних та зарубіжних економістів, присвячені проблемам управління фінансовими ризиками на підприємстві.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) теоретичні основи управління підприємствами в умовах ризику, оцінка фінансової стабільності підприємства ТОВ «Медіпрайм», напрями забезпечення мінімізації впливу фінансових ризиків на підприємстві.

5. Перелік графічного матеріалу таблиці, рисунки

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 1	к.е.н., доц. Пилипенко О.О.		15.09.2023
Розділ 2	к.е.н., доц. Пилипенко О.О.		02.10.2023
Розділ 3	к.е.н., доц. Пилипенко О.О.		23.10.2023
Вступ	к.е.н., доц. Пилипенко О.О.		30.10.2023
Висновки	к.е.н., доц. Пилипенко О.О.		06.11.2023

7. Дата видачі завдання 30.05.2023**КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН**

Назва етапів магістерської роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1. Складання та затвердження плану керівником	30.05.23 – 15.09.23	
2. Написання 1-го розділу	15.09.23 – 02.10.23	
3. Написання 2-го розділу	02.10.23 – 23.10.23	
4. Написання 3-го розділу	23.10.23 – 30.10.23	
5. Написання вступу та висновків	30.10.23 – 06.11.23	
6. Подання роботи на кафедру	15.11.2023	
7. Проходження попереднього захисту роботи	17. 11.2023	

Магістрант

_____ (підпис)

Керівник роботи

_____ (підпис)

Любимов Р.О.

(прізвище та ініціали)

Пилипенко О.О

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Любімов Р.О. Управління фінансовими ризиками на підприємстві.

У роботі проаналізовано теоретичні основи управління підприємствами в умовах ризику та розроблено практичні напрями забезпечення мінімізації впливу фінансових ризиків на підприємстві. Під час написання роботи було визначено теоретико-методичні та практичні аспекти управління фінансовими ризиками на підприємстві; проведено оцінку фінансового стану та фінансової стабільності підприємства ТОВ «Медіпрайм»; здійснено оцінку ймовірності банкрутства; запропоновано модель антикризового управління підприємством, розроблено стратегію розвитку підприємства в умовах ризику та механізм управління фінансовими ризиками на підприємстві.

Ключові слова: фінансовий ризик, криза, фінансова стабільність, банкрутство, антикризове управління.

SUMMARY

Lyubimov R.O. Management of financial risks at the enterprise.

The work analyzed the theoretical foundations of enterprise management in risk conditions and developed practical directions for ensuring the minimization of the impact of financial risks at the enterprise. During the writing of the paper, the theoretical, methodological and practical aspects of financial risk management at the enterprise were determined; an assessment of the financial condition and financial stability of Mediprim LLC was carried out; the probability of bankruptcy has been assessed; a model of anti-crisis management of the enterprise was proposed, a strategy for the development of the enterprise in risk conditions and a mechanism for managing financial risks at the enterprise were developed.

Key words: financial risk, crisis, financial stability, bankruptcy, anti-crisis management.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1.ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ	
В УМОВАХ РИЗИКУ	
1.1. Сутність, види і класифікація фінансових ризиків.....	9
1.2. Тенденції розвитку підприємств в умовах ризику.	20
1.3. Методи оцінки і управління фінансовими ризиками	27
Висновки до розділу 1.....	35
РОЗДІЛ 2.ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	
ТОВ «МЕДПРАЙМ»	
2.1. Характеристика фінансово-господарської діяльності підприємства .	37
2.2. Аналіз фінансової стабільності та фінансового стану підприємства .	40
2.3. Оцінка ймовірності банкрутства підприємства	62
Висновки до розділу 2.....	70
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІНІМІЗАЦІЇ ВПЛИВУ	
ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТОВ «МЕДПРАЙМ»	
3.1. Реалізація моделі антикризового управління підприємством.....	71
3.2. Стратегія розвитку підприємства в умовах ризику	81
3.3. Формування механізму управління фінансовими ризиками	88
Висновки до розділу 3.....	96
ВИСНОВКИ.....	98
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	101
ДОДАТКИ.....	109

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Під час війни, в умовах невизначеності в Україні всі ланки фінансової системи опинилися у глибокій кризі. І тому є необхідним аналіз шляхів обмеження фінансових ризиків на підприємстві з метою запобігти його банкрутству і для подальшої успішної діяльності з «позитивними» перспективами для підприємства, а також його співпраця з міжнародним ринком, тим самим підвищуючи авторитет держави. Банкрутство підприємства і його ліквідація означає не тільки збитки для власників, кредиторів, партнерів, споживачів продукції, але й зменшення розмірів податкових платежів до бюджету, а також збільшення безробіття, що, у свою чергу, може слугувати одним із факторів макроекономічної нестабільності.

Перехід до нових умов господарювання, формування нової стратегії підприємств, яка орієнтована на економіку ринкового типу, вимагає розробки ефективного механізму управління фінансовим ризиком на підприємстві. Серед усіх ризиків діяльності суб'єктів господарювання, фінансові ризики є основними, оскільки ставлять під загрозу подальшу успішну діяльність підприємства. Їхня дія зумовлює зниження фінансових результатів і фінансової стійкості підприємства. Фінансові ризики визначають як ймовірність виникнення фінансових втрат через неефективну структуру капіталу, що спричиняє до розбалансованості грошових потоків підприємства. Тому необхідно враховувати ризик на всіх етапах формування і функціонування системи управління підприємством, що дає можливість не тільки зменшити ймовірність і розмір можливих та реальних збитків, але й створити умови для одержання найкращих фінансових результатів. Це об'єктивізує задачу розробки науково-обґрунтованих підходів до прийняття управлінських рішень на підприємствах в умовах ризику, чіткої ідентифікації, точного аналізу й оцінки ризиків, а також до ефективного управління ними.

У науковій літературі значна кількість робіт багатьох економістів присвячена трактуванню сутності фінансових ризиків та їхньому місцю у

системі господарської діяльності підприємства, прогнозуванню кризового стану підприємства. Серед них роботи: І.О. Бланка, В.В. Вітлінського, Н.М. Внукової, С.І. Наконечного, Г.А. Семенова, В.П. Сударева, О.О. Терещенко та інших.

Теоретичне й практичне значення вирішення завдань ефективного управління фінансовими ризиками обумовлюють актуальність теми магістерської роботи, вибір мети й задач дослідження.

Мета і задачі дослідження. Метою роботи є теоретичне узагальнення і методологічне обґрунтування методів управління фінансовими ризиками на підприємствах і розробка методичних підходів щодо формування організаційно-економічного механізму їх зниження, реалізація яких буде сприяти забезпеченню фінансової стабільності суб'єктів господарювання.

Для реалізації мети дослідження було поставлено й вирішено такі **задачі**:

- розглянуто сутність, види фінансових ризиків, досліджено й уточнено існуючі підходи до класифікації фінансових ризиків;
- проаналізовано тенденції розвитку сучасних підприємств в умовах ризику;
- розглянуто методи оцінки та управління фінансовими ризиками на підприємствах;
- наведено характеристику фінансово-господарської діяльності підприємства ТОВ «Медіпрайм»;
- проаналізовано показники фінансової стабільності та фінансового стану підприємства;
- проаналізовано фактори банкрутства підприємства та здійснено оцінку його ймовірності;
- розроблено модель антикризового управління підприємством;
- обґрунтовано методичний підхід до вибору фінансової стратегії підприємства в умовах ризику;
- запропоновано методичний підхід щодо формування організаційно-економічного механізму управління фінансовими ризиками на підприємствах у сучасних умовах.

Об'єктом дослідження є процес обґрунтування прийняття управлінських рішень на підприємстві ТОВ «Медіпрайм» в умовах ризику та невизначеності.

Предметом дослідження є теоретичне й методичне забезпечення процесів формування та функціонування організаційно-економічного механізму управління фінансовими ризиками на підприємствах.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою роботи є положення сучасної економічної теорії, дослідження вітчизняних і зарубіжних учених, досвід підприємств у сфері антикризового управління, що базується на аналізі й оцінках ризиків, фінансового стану підприємства, а також законодавчі й нормативні акти України з питань банкрутства й розвитку підприємства.

У процесі дослідження було використано методи: узагальнення, аналізу й синтезу – для обґрунтування й уточнення теоретичних положень з управління фінансовими ризиками; порівняння – для визначення відмінностей у розвитку економічних процесів на промислових підприємствах України; систематизації, класифікації, ситуаційного підходу – для визначення факторів, що дозволяють діагностувати стан підприємства й формувати комплекс управлінських заходів; економіко-статистичні – для розробки моделі прогнозування узагальнюючого показника фінансового стану підприємства.

Апробація результатів дослідження. Наукові положення основних результатів дослідження та їх практичне застосування обговорювались на обговорювались на VII міжнародній науково - практичній конференції: «Теоретичні аспекти та практичні проблеми управління, економіки та природокористування в Україні», (Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського, м. Київ, 2-3 листопада 2023 р.).

Обсяг та структура роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 93 найменувань, обсяг роботи складає 108 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ В УМОВАХ РИЗИКУ

1.1. Сутність, види і класифікація фінансових ризиків

В процесі своєї діяльності підприємство в умовах ринку вступає у фінансові відносини з різними економічними суб'єктами (банками, підприємствами, державними органами при сплаті податків і інших платежів і т. д.).

Фінансові стосунки підприємства включають:

1. відношення із зовнішніми фінансовими агентами:

1.1 з державними органами з приводу здійснення податкових і інших платежів до бюджету і цільові фонди, бюджетного фінансування, здобуття субсидій та інші;

1.2 з установами фінансової інфраструктури (банками, страховими компаніями) у зв'язку із здобуттям і погашенням кредитів, погашенням відсотків, а також у зв'язку із страховими платежами і відшкодуванням по різних видах страхування;

1.3 з іншими господарськими суб'єктами у зв'язку з інвестуванням в коштовні папери, здобуттям по ним доходів, доходів від участі в розподілі прибули від спільної діяльності;

2. внутрішні фінансові стосунки:

2.1 підприємства із засновниками, що виникають при формуванні статутного капіталу, - здобуття коштів з державного бюджету, вступ пайових внесків та інше;

2.2 підприємством і зайнятими на нім працівниками з приводу формування фонду оплати праці, виплати заробітної плати, матеріального заохочення, виплати дивідендів по акціях;

2.3 усередині самих підприємств, які виникають при розподілі отримуваних доходів і накопичень, формуванні всіляких фондів грошових коштів.

Складність фінансових стосунків обумовлює вірогідність виникнення різних видів ризиків для підприємства.

Діяльність підприємства завжди супроводиться невизначеністю в різних формах і різних сферах. Таким чином, економічний ризик породжується невизначеністю (невідомістю, невірогідністю, неоднозначністю), випадковістю. Тобто ризик виникає за умови наявності альтернативних рішень, планів, інвестиційних і інноваційних проектів і так далі [17, с.30].

Невизначеність – наслідок незнання, тобто неповноти, недостатності знання законів діяльності в області бізнесу, що не дозволяє ефективно вести господарство. Випадковість – неможливість передбачити те, як протікатиме явище в аналогічних умовах [12, с.348].

Проблемі трактування поняття ризику і його класифікації присвячена велика кількість робіт, проте вона актуальна і в даний час. Вищезгадані автори розглядають велику кількість різних ризиків, з якими пов'язана фінансова діяльність підприємства, що свідчить про неоднозначність даної проблеми і відсутність єдиного підходу до її рішення.

У сучасній літературі поняття «ризик» має різне трактування. Одне з них є «вірогідністю (загроза) втрати підприємством частини своїх ресурсів, недоотриманнями доходу або прояву додаткових витрат в результаті здійснення певної виробничої і фінансової діяльності» [20, с.56].

У своїх працях Дж. М. Кейнс стверджує, що ризик - це частина вартості, пов'язана з можливими втратами від несподіваних коливань ринкових цін, надмірного зносу обладнання або руйнівних наслідків стихійного лиха. У цьому контексті Кейнс визначає "втрати від ризику" як різницю між фактичними та очікуваними доходами. Кейнс класифікує три основні типи ризику:

- Ризик підприємця або боржника - виникає через невизначеність щодо того, чи будуть отримані очікувані прибутки;

- ризик кредитора - ризик, що виникає при наданні кредиту, який Кейнс називав кредитуванням (цей ризик пов'язаний з можливістю банкрутства позичальника, навмисного чи ненавмисного, або з відсутністю застави під кредит); і

- Ризики, пов'язані з падінням вартості валюти, тобто з можливістю інфляції.

Дж. М. Кейнс вважає, що всі види ризиків є непередбачуваними. У своїй теорії Кейнс розглядає фінансові ризики і приділяє особливу увагу одному з них - кредитному ризику.

Американський учений Ф. Найт розглядає ризик ширше, ніж просто матеріальні збитки. Згідно з його твердженнями прибуток пов'язаний з елементом невизначеності. Це виявляється в здобутті спекулятивних доходів. Високі доходи від ризикових підприємств - це просто премія за ризик, який не піддається виміру. Необхідно відзначити, що він мав на увазі не ті ризики, які піддаються прогнозуванню і страхуванню, а ризик, який не піддається обліку, пов'язаний з невизначеністю перспективи. Розвиток такого підходу до визначення ризику полягає в швидкому розвитку фінансового сектора економіки, розширенні біржових і інших спекуляцій.

Д. Кесеєрлі ділить всі можливі в підприємницькій діяльності ризики на наступні основні групи: кредитні, ринкові, оперативні, ризики довкілля і ризики поведінки.

Кредитні ризики – це традиційні ризики банківської сфери діяльності. Найчастіше вони виникають в разі неповернення відсотків, а потім і кредиту, а також при роботі з коштовними паперами. Кредитні ризики завжди включаються в основу вартості кредиту або в операції з коштовними паперами і виплачуються в наступному періоді. У багатобічних угодах вірогідність таких ризиків зростає.

Ринкові ризики виникають при зміні ринкової ціни або ринкового попиту. Найбільш відомо два види ринкових ризиків – це ризик ліквідності (пов'язаний із змінами цін і ринкового попиту) і ризик передоплати (пов'язаний із зниженням банківського відсотка).

Операційний ризик – це ризик, який виникає з проблемами в роботі основних операційних механізмів ринку (устаткування, комп'ютерів, застарілої інформації).

Ризики довкілля пов'язані з природним, законодавчим, регулятивним соціальним і політичним середовищем.

Ризики поведінки виникають у зв'язку з помилкою персоналу. Чим складніше справа і ніж більша кількість персоналу працює над нею, тим більше вірогідність помилки.

Всі перераховані ризики можуть зливатися і стає одним цілим у межах одного або декількох угод.

Найповнішим і сучаснішим є визначення ризику, дане Кирейцевим Г.Г. Під ризиком слід розуміти можливість виникнення збитків унаслідок дії переважно зовнішніх чинників, які при оцінці ситуації (перед ухваленням рішення) були невідомі і їх вплив може змінити вірогідність досягнення бажаного результату.

Поддєрьогін А. М. під фінансовим ризиком розуміє ризик структури капіталу: в разі незадовільної структури капіталу виникає ризик того, що підприємство займає засоби по ризиковій процентній ставці і у результаті стане неплатоспроможним [24, с.29].

Балабанов І.Т. визначає ризик як економічну категорію подій, які можуть відбутися або не відбутися, що призводить до трьох можливих економічних результатів: негативний (збиток), нульовий і позитивний (прибуток, виграш або приріст). Такі прогнози ризику поєднують категорії "ризик", тобто ймовірність збитків, і "шанс", тобто ймовірність отримання прибутку. Однак слід зазначити, що поняття ризику слід розглядати як комплексну концепцію, яка включає в себе потенційні можливості втрат і прибутків.

Виходячи з об'єктивних критеріїв, ризики можна класифікувати на ті, що пов'язані з розміром підприємства, та ті, що притаманні промислового сектору.

Суб'єктивні ризики можна поділити на ризики, характерні для конкретної країни, ризики, пов'язані з корпоратизацією та приватизацією підприємств, ризики, що виникають через неадекватний внутрішній контроль, фінансові ризики, інвестиційні ризики, ризики, що виникають через незадовільний бухгалтерський облік, внутрішні розрахунки, ступінь платоспроможності боржника та технічні ризики.

Бланк І.О. розглядає фінансові ризики як одну з найскладніших категорій, пов'язаних з підприємницькою діяльністю, що характеризується своєю економічною природою, об'єктивністю прояву, ймовірністю настання та невизначеністю наслідків. При цьому під фінансовим ризиком розуміють можливість настання несприятливого фінансового результату у вигляді втрати доходу або капіталу у випадках, коли стан фінансової діяльності підприємства є невизначеним [7, с. 528].

Бланк І.О. класифікує фінансові ризики наступним чином. За видами фінансові ризики класифікуються наступним чином:

- Ризик зниження фінансової стійкості через недосконалу структуру капіталу (надмірне використання позикових коштів);;
 - ризик неплатоспроможності (пов'язаний з низькою ліквідністю активів);
- та
- Інвестиційний ризик (непередбачувані фінансові втрати, пов'язані з інвестиційною діяльністю);
 - інші ризики (інфляційний, процентний, валютний, депозитний, кредитний, податковий).

Ризик зниження фінансової стійкості підприємства. Цей ризик виникає через недосконалість структури капіталу (надмірне використання позикових коштів), що спричиняє дисбаланс між позитивними та негативними грошовими потоками підприємства.

Ризик неплатоспроможності підприємства. Цей ризик виникає внаслідок зниження ліквідності оборотного капіталу і спричиняє довгостроковий дисбаланс між позитивними та негативними грошовими потоками підприємства.

Інвестиційний ризик. Характеризується можливістю фінансових втрат під час інвестиційної діяльності підприємства. Види інвестиційного ризику поділяються на ризик реального інвестування та ризик фінансового інвестування і виділяються відповідно до виду інвестиційної діяльності.

Інфляційний ризик. Цей вид ризику характеризується можливістю того, що реальна вартість капіталу (у вигляді фінансових активів підприємства) знеціниться і очікувані доходи від фінансових операцій, пов'язаних з інфляцією, знизяться. Цей вид ризику є постійним у сучасних умовах і супроводжує майже всі фінансові операції підприємства, тому фінансовий менеджмент повинен завжди звертати на нього увагу.

Процентний ризик. Це непередбачуване коливання процентних ставок на фінансових ринках (як депозитних, так і кредитних). Цей вид фінансового ризику виникає внаслідок зміни кон'юнктури фінансового ринку під впливом державного регулювання, збільшення або зменшення пропозиції вільних грошових ресурсів та інших факторів. Негативні фінансові наслідки цього виду ризику проявляються в емісійній діяльності компанії (як при випуску акцій, так і облігацій), дивідендній політиці, короткострокових фінансових інвестиціях та інших операціях.

Валютний ризик. Цей вид ризику притаманний компаніям, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. Він проявляється як недоотримання очікуваного прибутку в результаті зміни курсів іноземних валют, що використовуються у зовнішньоекономічній діяльності компанії, що безпосередньо впливає на очікувані грошові потоки від цієї діяльності. Наприклад, при імпорті сировини та матеріалів підприємства зазнають збитків через зростання курсу відповідної іноземної валюти по відношенню до

національної валюти. Це зниження курсу визначає фінансові втрати підприємства при експорті готової продукції.

Депозитний ризик. Цей ризик відображає можливість неповернення депозитів. Цей ризик зустрічається відносно рідко і пов'язаний з неправильною оцінкою або невибором комерційного банку для депозитних операцій підприємства.

Кредитний ризик. Виникає у фінансовій діяльності компанії, коли вона видає клієнтам товарні (комерційні) або споживчі кредити. Кредитний ризик - це ризик несплати або недотримання термінів оплати товарів чи готової продукції, проданих у кредит, або перевищення кошторису витрат на стягнення заборгованості.

Податковий ризик. Цей вид фінансового ризику включає в себе різні прояви, такі як можливість введення нових видів податків або зборів на окремі аспекти господарської діяльності, підвищення рівня існуючих податкових ставок або зборів, зміна термінів сплати окремих податків, скасування існуючих податкових пільг у сфері господарської діяльності. ідентифіковані ризики.

Структурні ризики. Цей вид ризику виникає через неможливість ефективного фінансування поточних витрат компанії і призводить до збільшення частки постійних витрат у загальній сумі. У разі несприятливої зміни кон'юнктури товарних ринків та зменшення загального позитивного грошового потоку від операційної діяльності, вищий коефіцієнт операційного левериджу призведе до значно вищих темпів зменшення суми чистого грошового потоку від такої діяльності.

Ризик правопорушень. У сфері корпоративної фінансової діяльності виникає у вигляді фіктивного оголошення банкрутства партнерами, підробки документів, що гарантують привласнення грошових коштів або інших активів третіми особами, розкрадання окремих видів активів власними працівниками компанії тощо.

Залежно від об'єкта, який вони характеризують, розрізняють такі види ризиків ризику окремих фінансових операцій, ризику різних видів фінансової діяльності та ризику фінансової діяльності підприємства в цілому.

Залежно від комбінації використовуваних фінансових інструментів фінансові ризики поділяються на такі групи: індивідуальні фінансові ризики та портфельні фінансові ризики.

Наступна група поділяється на ринкові ризики та специфічні ризики залежно від їх походження.

За фінансовим впливом усі ризики поділяються на такі групи: ризики, що передбачають лише значні економічні втрати або недоотримання прибутку; ризики, що передбачають як економічні втрати, так і отримання додаткового прибутку.

Залежно від характеру довгострокового прояву розрізняють постійні та тимчасові фінансові ризики.

Залежно від рівня фінансових втрат ризики можна поділити на допустимі фінансові ризики, значні фінансові ризики та катастрофічні фінансові ризики.

За ознакою передбачуваності ризики поділяються на передбачувані та непередбачувані.

Фінансові ризики поділяються на страхові та нестрахові в тій мірі, в якій вони можуть бути застраховані.

Ця класифікація охоплює всі основні групи ризиків і тому може бути використана в процесі розробки стратегій зниження ризиків.

Скамай Л.Г. під фінансовим ризиком розуміє, з одного боку, небезпеку потенційно можливої втрати ресурсів або недоотримання доходів в порівнянні з розрахованим варіантом [74, с.24]. З іншого боку – це вірогідність здобуття додаткового об'єму прибутку, пов'язаного з ризиком.

Існують різні точки зору і підходи відносно класифікації ризиків. Класифікація є системою угруповання ризиків на основі єдиних критеріїв, ознак, характерних особливостей і залежно від цілей здійснення ефективного управління ними.

Передумовою для вибору видів фінансових ризиків, що приводять до банкрутства підприємств, послужило кризисне положення багатьох підприємств в Україні. Класифікація фінансових ризиків виявляється в їх багатофакторній природі (рис. 1.1).

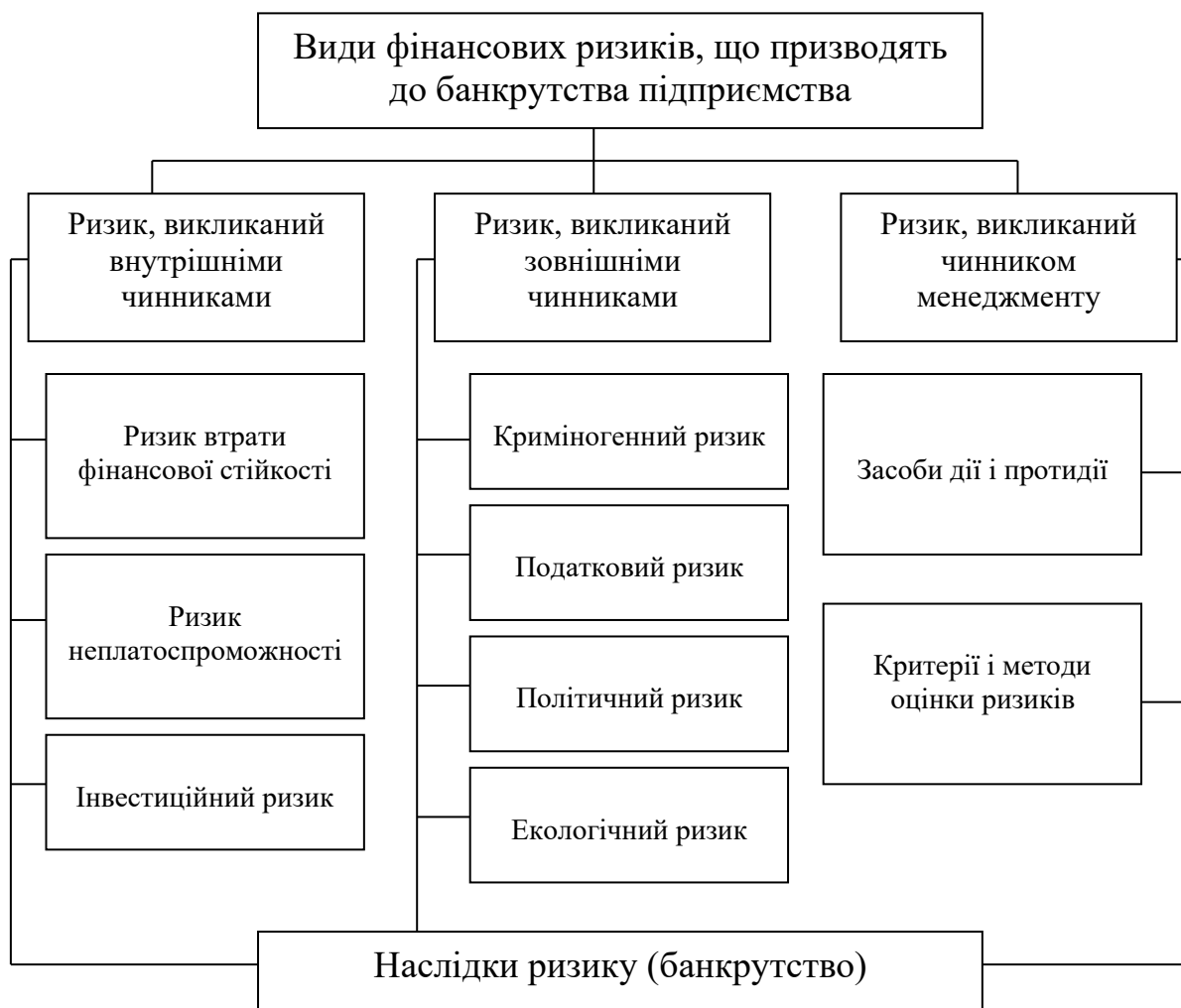

Рис. 1.1. Класифікація фінансових ризиків, що призводять до банкрутства підприємства [34]

На запропонованій схемі відбиті взаємозв'язок і взаємодія зовнішніх, внутрішніх чинників і джерел виникнення фінансових ризиків. Чинники, які роблять вплив на рівень фінансових ризиків, можна розділити на зовнішні – із за невизначеності зовнішнього середовища – і внутрішні, виникаючі в результаті ухвалення необґрунтованих управлінських рішень у сфері фінансів.

До зовнішніх чинників слід віднести ті умови, які підприємства не може змінити, але що впливають на його фінансовий стан. В умовах кризи економіки число і міра дії зовнішніх чинників, що впливають на фінансовий ризик, збільшується. Одним з таких чинників є стан податкової системи. Податкова система включає загальнодержавні і регіональні податки, відрахування до позабюджетних фондів, мита, збори і тарифи.

Взаємовідносини з партнерами також впливають на рівень фінансових ризиків, одним з основних чинників є хронічні неплатежі. В результаті взаємин з неплатоспроможними партнерами підприємству загрожує банкрутство.

До систематичних ризиків відносяться ті, які виникають при зміні окремих стадій економічного розвитку країни, зміні кон'юнктури фінансового ринку. До цієї групи ризиків відносяться: податковий ризик, політичний ризик, криміногенний ризик, екологічний ризик. Податковий ризик виявляється в негативній дії на результати фінансової діяльності підприємства. Цей вигляд фінансової ризику має ряд аспектів: ризик введення нового вигляду податкових платежів; ризик збільшення ставок податкових платежів, що діють; ризик зміни умов і термінів сплати податкових платежів; ризик відміни податкових пільг. Криміногенний ризик виявляється у формі оголошення його партнерами фіктивного банкрутства. Ризик законодавчих змін – це ризик, пов'язаний з можливістю зміни законодавства, регулюючого економічну діяльність підприємства. Екологічний ризик – ризик, пов'язаний із забрудненням довкілля.

До внутрішніх чинників, що впливають на фінансові ризики, відносять наступні:

- неефективне поточне фінансово-господарське планування на підприємстві, яке полягає в розробці фінансових планів по видах фінансової діяльності підприємства. Це дозволить визначити всі джерела фінансування діяльності підприємства, сформулювати систему його доходів і витрат, забезпечити платоспроможність. Неефективне фінансове планування може привести до спотворення даних про очікувані вступу і витрачання грошових коштів, що забезпечують розвиток підприємства в майбутньому періоді.

Необґрунтованість фінансового планування приводить до втрати фінансової стійкості і платоспроможності;

- недоліки в системі організації внутрішнього аналізу і контролю. Ця система є розробленим механізмом здійснення постійного спостереження за поточними результатами;

- необґрунтована стратегія управління необоротними активами і інвестиціями. Основною метою є виявлення відхилень фактичних результатів господарсько-фінансової діяльності, розробка пропозицій по відповідному коректуванню;

- політика формування фінансової структури капіталу є частиною загальної стратегії підприємства, яка полягає в поєднанні власного і позикового капіталу. Це оптимізує співвідношення прийняттого ризику фінансової стійкості;

- дивідендна політика, метою якої є оптимізація пропорцій між поточними виплатами дивідендів і забезпечення зростання ринкової вартості акцій за рахунок капіталізації частини прибутку. Неefективна дивідендна політика може привести до зниження рентабельності власного капіталу, що може спричинити погіршення фінансового стану.

Найбільш характерними несистематичними видами фінансових ризиків, що приводять до банкрутства, на нашу думку, є: ризик банкрутства, виробничі ризики, кредитні ризики, ризик структури капіталу. Ризик втрати фінансової стійкості визначається недосконалістю структури капіталу, породжує незбалансованість грошових потоків підприємства по об'ємах. У складі фінансових ризиків по мірі не безпеки він грає провідну роль. Ризик неплатоспроможності визначається зниженням рівня ліквідності оборотних активів, породжує розбалансування позитивного і негативного грошових потоків підприємства в часі. Інвестиційний ризик характеризує можливість виникнення фінансових витрат в процесі здійснення інвестиційної діяльності підприємства.

Запропонована класифікація дозволяє більш повно оцінити кожен вид ризику, що в системі антикризового управління підприємством є істотним і важливим.

Ризиком можна управляти, використовуючи будь-які методи, що дозволяють аналізувати настання ризикового випадку і своєчасно виробляти заходи щодо його зниження.

Таким чином, найповнішим і сучаснішим є визначення ризику, дане Кирейцевим Г.Г. Під ризиком слід розуміти можливість виникнення збитків унаслідок дії переважно зовнішніх чинників, які при оцінці ситуації були невідомі і їх вплив може змінити вірогідність досягнення бажаного результату. Для вирішення проблеми мінімізації несистематичних ризиків перед нами стоїть завдання вдосконалення методичного підходу до аналізу фінансового стану підприємства, який дозволить оцінити вірогідність виникнення кризової ситуації і міру залежності виникнення банкрутства підприємства від ризику неплатоспроможності, ризику зниження фінансової стійкості і інших видів ризиків.

1.2. Тенденції розвитку підприємств в умовах ризику

Низька ефективність виробництва, відсутність стимулів і реакції на підприємницьку діяльність та негативний вплив факторів зовнішнього середовища є причинами кризи для багатьох підприємств. Підприємства не в змозі адаптуватися до поточних умов і опиняються на межі банкрутства. Збереження статус-кво та рух вперед можливий лише за умови ефективної адаптації підприємств до змін у зовнішньому середовищі шляхом впровадження проактивних заходів, спрямованих на підтримку їх життєздатності та забезпечення конкурентоспроможності.

Відсутність державного втручання в процес ухвалення господарських рішень означає, що відповідальність за результати підприємницької діяльності лежить на самих суб'єктах господарювання. Вони повинні вибрати ту сферу

діяльності, такий спосіб виробництва, таку систему збуту, яка б забезпечувала конкурентоспроможність продукції, задовольняла потреби споживачів, збільшила прибуток зараз і в довгостроковому періоді. Тому важливим є виробництво лише тих товарів, на які є попит. Неefективна діяльність, відсутність прибутку може привести до погіршення фінансового стану підприємства і до його ліквідації. Успішне функціонування на ринку пов'язане з розробкою стратегії його розвитку, в якій визначаються цілі і завдання, ресурсне забезпечення, дороги досягнення цілей і методи вирішення виникаючих проблем.

Визначення цілей підприємства, вибір головних з них залежить від стадії життєвого циклу підприємства, серед яких можна виділити наступні: реєстрація, розвиток, швидке зростання, стабільний розвиток, зрілість, спад в розвитку підприємства, відродження (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Класифікація цілей і завдань функціонування підприємств залежно від стадій їх життєвого циклу*

Стадії життєвого циклу	Головна мета підприємства	Основне завдання
Реєстрація підприємства	Розвиток діяльності підприємства, зниження витрат на виробництво товарів	Вихід на ринок
Розвиток підприємства	Поточний прибуток	Зміцнення положення на ринку
Бурхливе зростання	Прискорене зростання об'ємів виробництва і прибутку	Освоєння своєї частки ринку
Стабільний розвиток	Зростання об'ємів діяльності	Диверсифікація діяльності
Зрілість	Формування іміджу підприємства і збалансований зріст	Зміцнення положення підприємства на ринку
Спад в розвитку підприємства	Збереження позицій	Забезпечення стабільності господарської діяльності
Відродження	Пошук нових шляхів	Омолодження

*Джерело: Складено автором за даними навчального посібника [22, с.68]

Таким чином, в розвитку будь-якого підприємства є видимими певні закономірності, які відрізняються швидкістю протікання і амплітудою рівня розвитку.

Робота підприємства в сучасних умовах вимагає постійного контролю, його фінансовий стан має бути стійким, щоб за рахунок власних засобів формувати власні активи, не допускати необгрунтованої дебіторської і кредиторської заборгованості, своєчасно розраховуватися по своїх зобов'язаннях. Проте фінансові кризи приводять до погіршення фінансового стану підприємств, зростання кількості збиткових підприємств, збільшується дебіторська заборгованість, затримуються або не виконуються платіжні зобов'язання, тобто створюються умови для банкрутства підприємств. У банкрутстві підприємств не зацікавлений жоден суб'єкт макро- і мікроекономічної системи.

Причини банкрутства різні - це результат взаємодії багаточисельних чинників як зовнішнього, так і внутрішнього характеру. Чинники, які роблять вплив на рівень фінансових ризиків, можна розділити на зовнішніх – із-за невизначеності зовнішнього середовища – і внутрішні, виникаючі в результаті ухвалення необгрунтованих управлінських рішень у сфері фінансів. Їх можна класифікувати таким чином (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Причини банкрутства підприємств*

Зовнішні чинники	Внутрішні чинники
Економічні	Дефіцит власного оборотного капіталу
Політичні	Недосконалий механізм ціноутворення
Демографічні	Відсутність договірної дисципліни
Розвиток науки і техніки	Відсутність юридичних служб
Міжнародна конкуренція	Відсутність перспективного планування
Банкрутство боржників	Відсутність джерел довгострокового фінансування капіталовкладень. Наявність незавершених капіталовкладень. Зростання дебіторської і кредиторської заборгованості

*Джерело: Складено автором за даними навчального посібника [5, с.75]

До зовнішніх або екзогенних факторів (тих, що не залежать від діяльності компанії) відносяться наступні.

- Економічні фактори: кризова ситуація у вітчизняній економіці, загальний спад виробництва, інфляція, нестабільність у фінансовій системі, зростання цін на ресурси, зміна ринкової кон'юнктури, банкрутство або неплатоспроможність партнерів. Однією з причин банкрутства організацій може бути неправильна фіскальна політика держави. Високий рівень податків може бути занадто обтяжливим для бізнесу;

- Політичні: політична нестабільність суспільства, зовнішньоекономічна політика держави, погіршення економічних зв'язків, втрата ринків збуту, зміна умов імпорту та експорту, недоліки господарського законодавства, антимонопольної політики, антимонопольної політики, комерційної діяльності та інших законів як прояв регуляторних функцій держави;

- посилення міжнародної конкуренції внаслідок науково-технічного прогресу;

- Демографія: Чисельність і склад населення, рівень національного добробуту та культурна структура суспільства визначають розмір і структуру потреб та платоспроможний попит населення на ті чи інші товари і послуги.

Вплив зовнішніх чинників має стратегічний характер.

До ендогенних або внутрішніх факторів (залежно від діяльності підприємства) відносяться:

- Недостатність оборотного капіталу внаслідок неефективної виробничо-господарської діяльності або неефективної інвестиційної політики;

- Низький рівень техніки, технології та організації виробництва;

- Неефективне використання виробничих ресурсів та потужностей підприємства, що призводить до зростання собівартості продукції;

- Незавершене будівництво, незавершене виробництво, запаси, готова продукція, низька оборотність капіталу та дефіцит капіталу. Як наслідок, у підприємства з'являється заборгованість, що іноді призводить до банкрутства;

- Відсутність договірної дисципліни, погані постачальники, несвоєчасні платежі або взагалі відсутність платежів призводять до неплатоспроможності і змушують компанію брати на себе ще більше боргів. Таким чином створюється ланцюжок банкрутств;

- Низький рівень організації маркетингової діяльності щодо проведення маркетингових досліджень ринку продукції, формування портфеля замовлень, підвищення якості та конкурентоспроможності продукції, формування цінової політики, що призводить до того, що обсяги продажу не збільшуються;

- Залучення позикових коштів на невигідних умовах збільшує витрати на фінансування та знижує рентабельність господарської діяльності; та

- Ділова активність швидко і неконтрольовано розширюється, внаслідок чого запаси, витрати і дебіторська заборгованість зростають швидше, ніж продажі. Це може призвести до необхідності короткострокового боргового фінансування, яке може перевищувати чисті поточні активи (власний оборотний капітал). Як наслідок, бізнес може потрапити під контроль банків та інших кредиторів і опинитися перед загрозою банкрутства.

Таким чином, банкрутство є наслідком спільної дії внутрішніх і зовнішніх чинників. По мірі значущості для вітчизняних підприємств пріоритетними є зовнішні чинники. Аналіз причин банкрутства суб'єктів дозволяє класифікувати банкрутство: по видах – випадкове, просте, злочинне і по формах – примусове і ініціативне.

Діагностика фінансової ситуації і загрози банкрутства є елементом механізму антикризового управління для оцінки фінансової ситуації, яка формується на підприємстві.

Не дивлячись на позитивні зрушення в економіці України, вплив реформування на неї не є достатнім. Для промисловості останніми роками характерним є недовикористання виробничих потужностей, цінові і структурні диспропорції, випуск неконкурентоздатної продукції, зниження продуктивності праці, низька рентабельність, наявність дебіторської і кредиторської заборгованості, що ставить підприємства перед загрозою банкрутства унаслідок

зниження рівня платоспроможності. Збільшення кредиторської і дебіторської заборгованості, у тому числі простроченою, є однією з причин можливого банкрутства підприємства.

Об'єктивною закономірністю ринкової економіки є циклічність її розвитку з наявністю етапів кризисних ситуацій. Це визначає необхідність вдосконалення механізму створення системи діагностики і захисту підприємств від фінансової кризи і зниження впливу фінансових ризиків.

У науковій економічній літературі існує безліч трактувань поняття «криза». Поняття «криза» використовується в багатьох суспільно-політичних і природних науках, кожна з яких дає йому свою розшифровку. Причиною існування великої кількості трактувань є багатогранність цього поняття, неоднозначність проявів і непередбачуваність наслідків.

Криза – переломний момент, важке перехідне положення, загострення протиріч в розвитку якій - або сфери людської діяльності, небезпечне нестійке положення [13].

Криза – це крайнє загострення протиріч в соціально-економічній системі (організації), загрозливе її життєздатності в довкіллі [11].

Коротков Е. М. стверджує, що криза – це крайнє загострення протиріч, що поступово підвищують небезпеку руйнування, розпаду. Тобто криза – це різкі і значні зміни [46].

Корпоративна неплатоспроможність є наслідком серйозної економічної кризи на підприємстві. Під фінансовою кризою розуміють стадію, коли діяльність підприємства стає нестабільною, а можливості керівництва впливати на фінансові відносини обмежені [35].

Філімоненко А.С. під фінансовою кризою розуміє недостатність власних коштів суб'єктів господарювання для своєчасних розрахунків з бюджетами, цільовими фондами, за угодами з постачальниками, підрядниками та працівниками внаслідок зниження результатів фінансово-господарської діяльності [85].

Фокіна Н.П. розглядає кризу як зміну фінансово-економічного стану підприємства (різкий перехід від стабільності до нестабільності у всьому виробничому ланцюжку, обмеження впливу керівництва на фінансово-економічні та виробничо-організаційні відносини).

Виходячи з вищесказаного, під фінансовою кризою підприємства слід розуміти протиріччя в стані фінансових можливостей підприємства.

Одним з параметрів визначення фінансової кризи є його вигляд і чинники, які його визначають (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Види і чинники фінансових криз*

Види фінансових криз			
Чинники фінансових криз	Стратегічна криза (коли на підприємстві зруйнований виробничий потенціал)	Криза прибутковості (незадовільна структура балансу)	Криза ліквідності (коли підприємство не платоспроможне або існує загроза втрати платоспроможності)
	Неефективна політика збуту і асортиментна політика	Несприятливе співвідношення цін і собівартості	Незадовільна структура капіталу
	Недосконале планування і прогнозування	Невиправдане збільшення цін	Відсутність або незначний рівень резервного фонду
	Помилка політики диверсифікації	Ризикові проекти	Незадовільна робота з дебіторами
	Неефективний апарат управління	Зменшення об'ємів реалізації	Надання незабезпечених товарних кредитів
	Відсутність виробничої програми	Придбання збиткових підприємств	Великі об'єми низьколіквідних оборотних активів
	Зайві виробничі потужності	Значні запаси готової продукції	Високий рівень кредиторської заборгованості

*Джерело: Складено автором за даними навчального посібника [22, с.218]

Між видами криз існує причинно-наслідковий зв'язок: стратегічна криза приводить до кризи прибутковості, яка, у свою чергу, приводить до втрати підприємством ліквідності. Наслідком дії фінансової кризи є збільшення

кредиторської заборгованості, виникнення неплатоспроможності і, кінець кінцем, банкрутство.

Якщо вірно визначити причини розвитку кризи, то можна точно підібрати найбільш ефективну стратегію подальшого функціонування підприємства.

В даний час фінансовий аналіз стає одним з елементів розробки і реалізації фінансової стратегії підприємства. Істотну роль може грати аналіз фінансової діяльності для визначення економічного потенціалу підприємства і оцінки його позицій.

Таким чином, в розвитку будь-якого підприємства є видимими певні закономірності, які відрізняються швидкістю протікання і амплітудою рівня розвитку. Банкрутство є наслідком спільної дії внутрішніх і зовнішніх чинників. фінансові кризи приводять до погіршення фінансового стану підприємств, зростання кількості збиткових підприємств, збільшується дебіторська заборгованість, затримуються або не виконуються платіжні зобов'язання, тобто створюються умови для банкрутства підприємств. У банкрутстві підприємств не зацікавлений жоден суб'єкт макро- і мікроекономічної системи. По мірі значущості для вітчизняних підприємств пріоритетними є зовнішні чинники. Аналіз причин банкрутства суб'єктів дозволяє класифікувати банкрутство: по видах – випадкове, просте, злочинне і по формах – примусове і ініціативне. Діагностика фінансової ситуації і загрози банкрутства є елементом механізму антикризового управління для оцінки фінансової ситуації, яка формується на підприємстві. Одній з ключових проблем в процесі ефективного управління підприємством є аналіз його фінансового стану і тенденцій розвитку. Виникає необхідність в розробці моделі антикризового управління підприємством.

1.3. Методи оцінки і управління фінансовими ризиками

В умовах ринкових відносин, за наявності конкуренції і виникненні непередбачуваних ситуацій, господарська, виробнича і комерційна діяльність

неможлива без ризику. В даний час належна увага приділяється дослідженням можливостей виходу підприємств з економічної кризи. Виникає проблема управління фінансовим станом підприємства, яке знаходиться на межі банкрутства.

Оцінка ризиків у процесі аналізу передбачає класифікацію ризиків за ступенем їх впливу на результати діяльності підприємства.

Згідно з роботою Бланка І. О. [7], управління ризиками - це процес виявлення, оцінки, запобігання та страхування ризиків і нейтралізації пов'язаних з ними негативних фінансових наслідків, що включає такі основні види діяльності

- Ідентифікацію конкретних видів ризиків, пов'язаних з фінансовою діяльністю суб'єкта господарювання;
- оцінку обсягу та достовірності інформації, необхідної для визначення рівня фінансового ризику
- вибір та використання відповідних методів оцінки ймовірності настання ризикових подій, пов'язаних з конкретними видами фінансових ризиків
- визначення розміру фінансових втрат, які можуть бути понесені в разі настання ризикової події за конкретним видом ризику
- Дослідження факторів, що впливають на рівень фінансового ризику організації;
- визначення максимально прийняттого рівня фінансового ризику для окремих видів фінансових операцій та фінансової діяльності
- вибір та використання внутрішніх механізмів нейтралізації негативних наслідків окремих видів фінансових ризиків;
- вибір форм і видів страхування конкретних фінансових ризиків суб'єкта господарювання;
- оцінка та моніторинг ефективності нейтралізації фінансових ризиків.

Скамай Л.Г. вважає, що процес управління фінансовими ризиками може бути представлений наступними діями

- Виявлення всіх потенційних ризиків, пов'язаних з фінансовою діяльністю підприємства, та аналіз можливих втрат;
- Виявлення факторів, що впливають на рівень фінансового ризику;
- Оцінка та ранжування потенційних ризиків
- вибір і прийняття рішення щодо методів нейтралізації фінансових ризиків.

Є.І. Шокін під управлінням фінансовими ризиками розуміє сукупність прийомів і способів локалізації та пом'якшення цих ризиків та їхніх можливих наслідків. Автор вважає, що існує три підходи до управління ризиками з точки зору часу прийняття рішень щодо запобігання або мінімізації втрат:

- Проактивний підхід полягає у максимальному використанні заходів для мінімізації ризику;
- Адаптивний підхід базується на врахуванні загальних умов ведення бізнесу в процесі управління, де управління ризиками відбувається під час здійснення господарських операцій; та
- Консервативний підхід - це підхід, який розглядає фінансові ризики після того, як ризикова подія відбулася.

Процес управління фінансовими ризиками складається з декількох етапів. На першому етапі визначається тип ризику. На другому етапі аналізується та вимірюється ступінь ризику. На третьому етапі обираються методи управління ризиками. На четвертому етапі ці методи застосовуються на практиці та оцінюються результати вжитих заходів.

Грачов С. І. та Коюда Т. П. [20] вважають, що постійний пошук та вивчення всіх можливих ризиків дає можливість виявити причини виникнення ризиків та розробити ефективні механізми управління ними.

Для здійснення цього пропонується наступні основні напрями роботи з ризиками:

- розпізнавання ризику на основі загальної інформації і його аналізу;
- охоплення всіх ризикових можливостей;
- проведення оцінки ризику;

- створення і організація заходів відносно можливих втрат;
- страхування ризику (тобто передача їх іншим компаніям);
- платежі і диверсифікація;
- консультації відносно виникнення, зниження ймовірності або ліквідації ризиків.

В процесі здійснення цих етапів ризику можуть розподілятися на привабливі і непривабливі, прийнятні і неприйнятні.

Для того, щоб розробити систему управління ризиками, Грачов і Коюда пропонують використовувати п'ять стратегій для управління ризиками та отримання прибутку:

- Стратегія сегментації: розділяє ризику на привабливі та непривабливі на основі великих обсягів даних про ризику та комп'ютерного аналізу;
- Інсайдерські стратегії: використовуються при наявності унікальних ризиків, поділяють ризику на прийнятні та неприйнятні; та
- Технічні стратегії: збір баз даних попередньої інформації для прогнозування майбутніх цін; і
- Стратегії висновків: коли в процесі прийняття рішень враховується вплив зовнішнього середовища;
- Стратегія масштабу: коли розглядається можливість періодичних великих втрат і пропонуються заходи щодо їх зменшення.

Поддерьогін А. М. [11, с.179] вважає, що система управління ризиками включає наступні блоки

- Ідентифікація ризиків: виявлення всіх ризиків, які загрожують бізнесу;
- оцінка ризиків: кількісне визначення наслідків впливу ризиків та ймовірності їх настання
- Нейтралізація ризиків: використання відповідних заходів для зменшення ймовірності настання ризику та пом'якшення наслідків його впливу.

Механізм розробки політики управління ризиком банкрутства на підприємстві представлений на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Механізм розробки політики управління ризиком банкрутства на промисловому підприємстві [30, с.220]

Механізм розробки політики управління ризиком неплатоспроможності в компанії складається з декількох етапів. На першому етапі необхідно своєчасно виявити, ідентифікувати та проаналізувати всі фактори, які можуть вплинути на загальний рівень фінансового ризику, щоб забезпечити ефективне управління ризиком. На другому етапі здійснюється якісна оцінка ступеня ризику на основі

розрахунку ймовірності його реалізації. На третьому етапі здійснюється якісна оцінка фінансових ризиків на основі змін у фінансовому стані компанії. На четвертому етапі обираються методи нейтралізації фінансових ризиків та оцінюються результати вжитих заходів. При оцінці можливих фінансових ризиків підприємства та розробці методів їх мінімізації необхідно виходити з: виду фінансової діяльності підприємства; наявності ресурсів, необхідних для реалізації програми фінансування економічного впливу фінансових ризиків. При цьому слід враховувати розроблену підприємством фінансову стратегію та основні цілі його діяльності.

Процес управління фінансовими ризиками визначає розмір збитків, які можуть виникнути в разі реалізації певних ризикових подій. Розмір можливих збитків визначається характером операції та сумою залучених активів компанії. Водночас, фінансові операції можна класифікувати з точки зору потенційних фінансових втрат, які можуть виникнути в разі настання ризикової події:

- Прийнятний фінансовий ризик - це ймовірність втрати запланованої суми прибутку за конкретною фінансовою операцією;

- Значний фінансовий ризик - це ймовірність того, що запланована сума прибутку за певною фінансовою операцією буде втрачена. У цьому випадку збиток компанії розраховується на суму понесених витрат;

- Катастрофічний фінансовий ризик - це можливість втрати більшої частини всього капіталу в результаті певної фінансової операції.

Такі операції можуть призвести до банкрутства, якщо вони матимуть несприятливий результат.

Вимірювання ризику не є єдиним важливим показником. Величина ризику залежить від методу оцінки ризику.

Оцінка ризику статистичними методами ґрунтується на аналізі зміни цільового показника за певний період часу. Передбачається, що проаналізована числова модель зміни збережеться і в майбутньому. Для більш тривалих періодів це, як правило, так і є, але екстраполяція минулих моделей для

короткострокових прогнозів призводить до великих помилок. Тому проста екстраполяція стратегічних моделей не дає реалістичної оцінки ризику.

Метод оцінки ризику Шарпа ґрунтується на очікуваних доходах і враховує статистичні дані на цьому рівні за певний проміжок часу. Поділ ризику на систематичний і несистематичний та включення до розрахунку очікуваної дохідності стало знаковим досягненням, яке принесло У. Шарпу Нобелівську премію. Проте в сучасних умовах реформування в Україні визначення очікуваної дохідності пов'язане зі значними труднощами [56].

Методи подолання дефіциту інформації про ринкові тенденції були представлені російськими вченими. Припущення щодо величини очікуваного прибутку ґрунтуються на ймовірності настання певного етапу розвитку економіки та відповідного рівня доходів (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Ймовірності настання фаз економічного циклу*

Стан економіки	Ймовірність, P, %	Рівень прибутку, %
Глибокий спад	0,05	X ₁
Невеликий спад	0,20	X ₂
Середнє зростання	0,50	X ₃
Невелике піднесення	0,20	X ₄
Сильне піднесення	0,05	X ₅

*Джерело: Складено автором за даними навчального посібника [101, с.199]

Очікувана норма доходу обчислюється за формулою:

$$X = I * P_{п} * X_{п}, \quad (1.1)$$

де X – очікувана норма доходу;

P_п – ймовірність настання певної фази циклу;

X_п – рівень прибутку, звичайний для певної фази циклу (значення з таблиці).

Тому немає необхідності аналізувати довгі часові ряди. Достатньо знати лише нормальну норму прибутку на певній стадії економічного циклу. При

такому підході слід мати на увазі, що об'єктивні або частотні ймовірності майбутніх подій можуть бути використані лише в дуже обмеженій сфері прийняття економічних рішень, яка зазвичай пов'язана з якоюсь подією або процесом. Інвестори будуть стикатися з такими новими можливостями і подіями, об'єктивні ймовірності яких часто не можуть бути визначені на основі статистичних спостережень. Таким чином, статистичні методи оцінки ризиків не вирішують одну з головних проблем, з якою стикаються власники ризиків, а саме: оцінка в умовах обмеженої інформації з урахуванням індивідуальних особливостей конкретної ситуації.

На практиці дуже корисними є нормативні методи оцінки ризиків. До їх переваг можна віднести, перш за все, простоту розрахунку. Нормативну систему можна розглядати як різновид оціночного методу, з тією різницею, що шкала оцінки заздалегідь встановлена і складається з мінімальної кількості рангових значень.

Нормативні методи оцінки дозволяють визначити ступінь ризику з максимальною точністю. Порівняння з нормами проводиться за шкалою "низький ризик", "нормальний ризик" і "високий ризик". Як наслідок, цей метод не може врахувати всі нюанси конкретної ситуації.

Метод оцінювання скоріше спрямований на врахування індивідуальності конкретної ситуації, де вибір рішення пов'язаний з ризиком. Його основна перевага полягає в тому, що коефіцієнти можуть бути підібрані відповідно до конкретних цілей аналізу. Таким чином, система рейтингової оцінки складається з наступних елементів: система рейтингових коефіцієнтів, шкала вагових коефіцієнтів для цих коефіцієнтів (за необхідності), шкала оцінки значення отриманих показників і формула розрахунку підсумкового рейтингу.

Рейтинговий метод є найбільш зручним методом оцінки ризиків в умовах розвитку ринкових відносин. Це пояснюється кількома причинами. По-перше, метод не вимагає аналізу великих масивів даних, а тому оцінка не залежить від широти інформації. По-друге, рейтинговий метод відразу ранжує результати за певною шкалою. По-третє, рейтинговий метод вимагає лише

математичних знань в рамках базових фінансових розрахунків. Це важливо, оскільки оцінку ризиків здійснюють переважно фахівці, які спеціалізуються на економіці, а не на математиці.

Внукова Н. М. і Смоляк С. А. пропонують наступну методику оцінки ризиків підприємств, яка включає три взаємозв'язані стадії:

1. Підготовча стадія. На цій стадії експерти із запропонованих в анкеті чинників повинні виділити найбільш істотні ризики. Експертну оцінку доцільно проводити з математичною обробкою суб'єктивних оцінок фахівців з впливу кожного чинника ризику на кінцевий результат діяльності підприємства, а також визначаються джерела, які можуть бути інформаційною базою для проведення досліджень.

2. Стадія розрахункового комплексного показника ризику підприємства визначається показниками, які характеризують ризики підприємств, а також порядок їх розрахунку. Визначаються нормативні значення показників по зонах ризиків, а також спрощення бальної системи і враховується значущість впливу кожного показника на комплексний показник ризику. На завершальному етапі виробляється підсумовування бальних оцінок всіх показників і розрахунок їх середнього значення.

3. Стадія аналізу отриманих результатів. Отримані результати аналізу є основою для ухвалення управлінських рішень відносно управління ризиками.

Таким чином, оцінка фінансових ризиків, прогнозування, визначення шляхів їх мінімізації в умовах кризи економіки є основним напрямом діяльності по забезпеченню економічної безпеки підприємства. Своєчасне визначення і оцінка чинників ризику має важливе значення при прогнозуванні перспектив фінансового стану підприємства, а також при ухваленні управлінських рішень.

Висновки до розділу 1:

1. Фінансовий ризик є одним з найважливіших видів ризиків, з якими пов'язана діяльність підприємств в умовах ринкової економіки. Види

фінансових ризиків необхідно класифікувати за різноманітними критеріями з метою своєчасного виявлення та забезпечення фінансової безпеки підприємства в процесі його розвитку, запобігання можливому зниженню його ринкової вартості.

2. Робота підприємства в сучасних умовах вимагає постійного контролю, його фінансовий стан має бути стійким, щоб за рахунок власних засобів формувати власні активи, не допускати необгрунтованої дебіторської і кредиторської заборгованості, своєчасно розраховуватися по своїх зобов'язаннях. У банкрутстві підприємства не зацікавлений жоден суб'єкт макро- і мікроекономічної системи. Діагностика фінансової ситуації і загрози банкрутства є елементом механізму антикризового управління для оцінки фінансової ситуації, яка формується на підприємстві.

3. Кожен метод оцінки і управління фінансовими ризиками окремо допомагає знизити негативні наслідки окремих видів фінансових ризиків. Проте, використовуючи ці методи в комплексі, підприємство може гарантувати собі оптимальне управління фінансами і мінімізацію можливих грошових втрат від негативного впливу фінансових ризиків.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «МЕДІПРАЙМ»

2.1. Характеристика фінансово-господарської діяльності підприємства

ТОВ «Медіпрайм» створена 18.08.2017 року і знаходиться за адресою: вул. Василя Яна, буд. 3/5, Київ, Україна, 01033.

Компанія ТОВ «Медіпрайм» спеціалізується на забезпеченні медичних установ і науково-дослідних лабораторій високотехнологічним медичним, лабораторним, стоматологічним обладнанням та витратними матеріалами.

Компанія представляє в Україні провідних світових виробників медичного та лабораторного обладнання. Підприємство забезпечує професійне сервісне обслуговування - в сервісному центрі працюють сертифіковані фахівці, реалізує повний комплекс логістичних послуг від ввезення обладнання на територію України до його доставки клієнтам в межах всієї території країни.

Протягом багатьох років на ринку України ТОВ «Медіпрайм» представляє широкий портфель медичного, лабораторного, стоматологічного обладнання та витратних матеріалів від кращих світових виробників. Компанія прагне, щоб в медичних закладах використовувалося виключно сучасне та надійне обладнання.

Компанія неспинно рухається вперед, обравши свій шлях та свої цінності:

Movement: Рух – ми завжди рухаємось вперед

Enhancement: Удосконалення – ми прагнемо досконалості

Development: Розвиток – ми не бачимо нашого майбутнього без розвитку

Integrity: Чесність – основа наших відносин

Goals: Цілі – ми досягаємо поставлених цілей

Relationships: Відносини – ми будуємо міцні та тривалі відносини на основі взаємодовіри

Accessibility: Доступність – завжди з Вами, коли ми Вам необхідні

Nation: Нація – ми прагнемо процвітання нашої нації

Компанія є офіційним представником в Україні світового виробника ультразвукових сканерів ALPINION. Компанія Alpinion - новатор в області безпосереднього поліпшення якості прийому і передачі ультразвукового сигналу (заснована в 2007 році в Сеулі, Південна Корея, оборот 57 млн. \$, Старт продажів 2011, всього продано близько 10147 одиниць (1700 одиниць на рік), середньорічний приріст продажів 47%). Alpinion є структурним підрозділом великого корейського холдингу ILJIN. С 2008 року вона виділена в окремий сегмент бізнесу, орієнтований на розробку медичного обладнання. Принципи інноваційного та визнаного ультразвукового бренду «E-CUBE» від ALPINION («Надзвичайна ясність», «Ефективний робочий процес», «Ергономічний дизайн») відображають технологічну філософію ALPINION.

ТОВ «Медіпрайм» також співпрацює з HEINE Optotechnik, Німеччина, сфера діяльності: ручні діагностичні інструменти. HEINE Optotechnik все ще є незалежною сімейною компанією, яка приймає рішення на основі довгострокових вигод для своїх продуктів, клієнтів та компанії. З самого початку компанія постійно вкладає кошти у власні виробничі можливості для досягнення високого рівня вертикальної інтеграції. Це дозволяє контролювати процес виготовлення практично на кожному кроці - від першої ідеї до готового інструменту. Компанія продовжує інвестувати великі кошти у розробку своєї продукції і досі тісно співпрацює з медичними фахівцями по всьому світу, щоб гарантувати, що вироблені продукти є не тільки найвищої якості, але і дають найбільш надійний та точний діагноз.

Компанія ТОВ «Медіпрайм» є офіційним представником виробника апаратів штучної вентиляції легень eVent Medical. Американська компанія була заснована в березні 2000 року лікарями-терапевтами та інженерами. Основна задача – створити високоефективні, економічно вигідні апарати штучної вентиляції легень, що дозволять лікарям надавати висококваліфіковану допомогу.

Компанія eVent Medical протягом десятиліття впроваджувала розробки та

результати досліджень в продукти, використовуючи інновації в галузі. Використовуючи клінічні дослідження, компанія фокусує апарати штучної вентиляції легень не просто як пройдений етап, а як систему вдосконалення. Основна місія компанії це створення надійних та функціональних вентиляторів, що дозволять лікарям надавати допомогу пацієнтам на найвищому рівні при малих економічних затратах.

Також досліджуване підприємство співпрацює з Infinium Medical, яка заснована в 2001 році і є провідним розробником та виробником медичного обладнання. Компанія Infinium Medical, що базується у США, має репутацію за те, що забезпечує провідні технології та якість у галузі медицини. Виробник спеціалізується на виготовленні моніторів пацієнтів, системах наркозу та хірургічних столах. Компанія завжди стежить за новими технологіями та напрямками медицини, впроваджуючи ефективні та економічно вигідне медичне обладнання професійного класу.

Ще одна компанія партнер це MGB Endoskopische Geräte GmbH Berlin, яка є однією з перших німецьких компаній в історії мінімально-інвазивної хірургії. На початку 1906 року було засновано підприємство Georg Wolf GmbH, що і стало основоположником сучасної компанії. Завдяки більш чим 100-річному досвіду виробництва інструментів та обладнання для жорсткої ендоскопії, MGB розробило широкий асортимент інноваційної продукції для декількох напрямків медицини.

Крім основної компетенції в розробці жорстких ендоскопів і відеооб'єктивів, MGB пропонує унікальні рішення для візуалізації, сучасні джерел світла, а також інсуфлятори газу CO₂, інтегровані прилади та високочастотні генератори для широкого діапазону ендоскопічних операцій.

Під структурою управління на ТОВ «Медіпрайм» розуміють впорядковану сукупність взаємопов'язаних елементів системи, що визначає поділ праці і службові зв'язки між структурними підрозділами та працівниками апарату управління щодо підготовки, прийняття і реалізації управлінських рішень. Структура управління по горизонталі становить окремі ланки, а по вертикалі –

ступені. Ланки управління являють собою організаційно відокремлені структурні підрозділи.

На даний час на території підприємства існують такі департаменти, які слідкують за діяльністю та виконанням роботи :

- департамент маркетингу та продаж;
- департамент управління розвитком;
- департамент управління фінансами
- департамент управління персоналом;
- департамент безпеки.

Основні види діяльності ТОВ «МЕДПРАЙМ» є:

- Оптова торгівля фармацевтичними товарами
- Роздрібна торгівля фармацевтичними товарами в спеціалізованих магазинах
- Роздрібна торгівля медичними й ортопедичними товарами в спеціалізованих магазинах
- Виробництво медичних і стоматологічних інструментів і матеріалів
- Ремонт і технічне обслуговування електронного й оптичного устаткування.

На сьогоднішній день ТОВ «МЕДПРАЙМ» є постачальником понад 50 різновидів медичного обладнання.

2.2 Аналіз фінансової стабільності та фінансового стану підприємства

Фінансова стійкість компанії є однією з найважливіших характеристик її фінансового стану. Вона пов'язана зі ступенем залежності від кредиторів та інвесторів і характеризується співвідношенням власних і позикових коштів. Аналізуючи фінансову стійкість підприємств, можна зробити висновок, що власники бізнесу завжди віддають перевагу розумному зростанню динаміки

коефіцієнта співвідношення позикових і власних коштів, а кредитори, навпаки, віддають перевагу підприємствам з високим коефіцієнтом власного капіталу.

Аналіз фінансової стійкості дає змогу оцінити, якою мірою підприємство готове погасити свої борги, наскільки воно фінансово незалежне, зростає чи знижується цей рівень незалежності, а також чи відповідає стан активів і пасивів підприємства цілям його фінансово-господарської діяльності, чи відповідає стан активів і пасивів підприємства цілям його фінансово-господарської діяльності. Основною метою аналізу фінансової стійкості є визначення здатності підприємства протистояти несприятливому впливу різних факторів (зовнішніх, внутрішніх і непередбачених), що впливають на його фінансовий стан. Комплексна оцінка фінансової стійкості підприємства здійснюється шляхом розрахунку наступних відносних показників, наведених у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Комплексна оцінка фінансової стабільності підприємства*

Назва показника	Нормативне значення	Характеристика
Коефіцієнт автономії (концентрації власного капіталу)	$>0,5$	Визначається як відношення загальної суми власних коштів до підсумку балансу. Чим більше значення коефіцієнта, тим менша залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування
Коефіцієнт фінансової залежності	$<2,0$	Показник обернений до коефіцієнта автономії, показує, яка сума загальної вартості майна підприємства припадає на 1 грн. власних коштів
Коефіцієнт маневреності робочого капіталу	$> 0,5$	Розраховується як відношення вартості робочого капіталу (власних оборотних засобів) до суми джерел власних засобів, характеризує ступінь мобільності використання власних коштів підприємством
Коефіцієнт фінансової стабільності	>1	Визначається як відношення власного та залученого капіталу
Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу (фінансування)	Залежить від характеру господарської діяльності	Розраховується як відношення всієї суми залучених засобів та суми власних коштів

Продовження табл. 2.1

Коефіцієнт стійкості фінансування	0,8-0,9	Показує частину майна підприємства, яка фінансується за рахунок стійких джерел. Критичне значення коефіцієнта - 0,75. Якщо значення цього коефіцієнта нижче 0,75, можна зробити висновок, що на підприємстві недостатньо стійких джерел формування
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	<0,5	Характеризує частку залученого капіталу в загальній сумі капіталу підприємства
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами	>0,1	Відображає, яка частина оборотних активів фінансується за рахунок власних оборотних засобів
Коефіцієнт поточних зобов'язань	>0,5	Визначає частку (питому вагу) поточних зобов'язань в загальній сумі джерел формування

*Джерело: Складено автором за даними навчального посібника [49, с.336]

Проведемо комплексну оцінку фінансової стабільності підприємства шляхом розрахунку відносних показників ТОВ «МЕДПРАЙМ». Результати розрахунків приведені в таблицях 2.2 - 2.4.

Таблиця 2.2

Розрахунок відносних показників фінансової стабільності ТОВ
«МЕДПРАЙМ» за 2020 рік*

Назва показника	На початок року	На кінець року	Нормативне значення	Відхилення (+/-)
Коефіцієнт автономії (концентрації власного капіталу)	0,428	0,513	>0,5	0,084
Коефіцієнт фінансової залежності	2,335	1,951	<2,0	-0,384
Коефіцієнт маневреності робочого капіталу	-0,073	0,040	> 0,5	0,114
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,755	1,063	> 1	0,309
Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу (фінансування)	1,325	0,940	-	-0,385
Коефіцієнт стійкості фінансування	0,705	0,731	0,8-0,9	0,026
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,567	0,482	<0,5	-0,085
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	-1,131	-0,667	>0,1	0,464
Коефіцієнт поточних зобов'язань	0,528	0,563	>0,5	0,035

*Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності ТОВ «МЕДПРАЙМ»

Таким чином, значення коефіцієнту автономії на кінець року - 0,513 дає можливість стверджувати, що ТОВ «МЕДПРАЙМ» майже не залежить від зовнішніх джерел фінансування, до того ж оскільки його значення на кінець 2020 року збільшилося на 0,084 – ступінь незалежності підприємства збільшився. Проаналізувавши значення коефіцієнта фінансової залежності отримали, що на 1 грн. власних засобів доводиться 2,34 грн. вартості майна підприємства на початку року і 1,95 грн. – на кінець 2020 року.

У ТОВ «МЕДПРАЙМ» низький ступінь мобільності використання власних засобів, про що свідчить значення коефіцієнта маневреності. Про значну фінансову стабільність підприємства свідчить зростання коефіцієнта фінансової стабільності з 0,755 на початку року до 1,063 в кінці року. Також у ТОВ «МЕДПРАЙМ» недостатньо стійких джерел формування, виходячи із значення коефіцієнта стійкості фінансування нижче нормативного протягом 2020 року.

Частка залученого капіталу в загальній сумі капіталу підприємства на початку року складає 56,7%, а на кінець року відбулося її зменшення до рівня 48,2%, що свідчить про поліпшення ефективності діяльності підприємства.

Питома вага поточних зобов'язань в загальній сумі джерел формування підприємства на початку 2020 року складала 52,8%, а в кінці року складає 56,3%. Також протягом року помітна недостатність оборотних коштів, проте динаміка є позитивною – наявне збільшення на 46,4%.

Таблиця 2.3

Розрахунок відносних показників фінансової стабільності ТОВ
«МЕДПРАЙМ» за 2021 рік*

Назва показника	На початок року	На кінець року	Нормативне значення	Відхилення (+/-)
Коефіцієнт автономії (концентрації власного капіталу)	0,513	0,606	>0,5	0,094
Коефіцієнт фінансової залежності	1,951	1,649	<2,0	-0,302
Коефіцієнт маневреності робочого капіталу	0,040	0,062	> 0,5	0,022

Назва показника	На початок року	На кінець року	Нормативне значення	Відхилення (+/-)
Коефіцієнт фінансової стабільності	1,063	1,581	> 1	0,517
Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу (фінансування)	0,940	0,633	-	-0,308
Коефіцієнт стійкості фінансування	0,731	0,740	0,8-0,9	0,009
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,482	0,384	<0,5	-0,098
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	-0,667	-0,334	>0,1	0,333
Коефіцієнт поточних зобов'язань	0,563	0,671	>0,5	0,107

*Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності ТОВ «МЕДІПРАЙМ»

Так, значення коефіцієнта автономії 0,513 та 0,606 свідчать про те, що компанія майже не залежить від зовнішніх джерел фінансування, але до кінця 2021 року його значення зростає, що свідчить про збільшення ступеня автономії компанії. Аналіз значення коефіцієнта фінансової залежності показує, що на 1 грн капіталу припадає 1,95 грн вартості активів компанії на початок року та 1,65 грн на кінець року.

У 2021 році ТОВ "МЕДІПРАЙМ" мало недостатню мобільність у використанні власного капіталу, про що свідчить той факт, що коефіцієнт маневреності робочого капіталу протягом року залишався нижче норми, незважаючи на збільшення.

Високий рівень коефіцієнта фінансової стійкості на початок року свідчить про досить високий рівень фінансової стійкості підприємства. На кінець року значення цього показника різко зросло і можна зробити висновок, що фінансова стійкість компанії підвищилася. Однак значення коефіцієнта фінансової стійкості 0,731 на початок року та 0,740 на кінець року не свідчать про те, що компанія має достатньо стабільні ресурси.

Якщо на початок року позиковий капітал становив 48,2% від загального капіталу, то на кінець року цей показник зменшився до 38,4%, що свідчить про підвищення ефективності діяльності компаній. Крім того, тенденція до

дефіциту оборотних активів продовжила залишатися позитивною і в поточному році.

Тобто виявляється тенденція до покращення фінансової стабільності у 2021 році у ТОВ «МЕДПРАЙМ» у порівнянні з 2020 роком.

Таблиця 2.4

Розрахунок відносних показників фінансової стабільності ТОВ «МЕДПРАЙМ» за 2022 рік*

Назва показника	На початок року	На кінець року	Нормативне значення	Відхилення (+/-)
1	2	3	4	5
Коефіцієнт автономії (концентрації власного капіталу)	0,606	0,646	>0,5	0,039
Коефіцієнт фінансової залежності	1,649	1,549	<2,0	-0,100
Коефіцієнт маневреності робочого капіталу	0,062	0,090	> 0,5	0,028
Коефіцієнт фінансової стабільності	1,581	1,930	> 1	0,349
Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу (фінансування)	0,633	0,518	-	-0,115
Коефіцієнт стійкості фінансування	0,740	0,709	0,8-0,9	-0,031
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,384	0,335	<0,5	-0,049
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	-0,334	-0,058	>0,1	0,276
Коефіцієнт поточних зобов'язань	0,671	0,828	>0,5	0,157

*Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності ТОВ «МЕДПРАЙМ»

Таким чином, у 2022 році значення коефіцієнту концентрації власного капіталу 0,606 і 0,646 дає можливість стверджувати, що підприємство майже не залежить від зовнішніх джерел фінансування, тим більше що його значення на кінець 2022 року збільшилось – ступінь незалежності підприємства збільшився. Проаналізувавши значення коефіцієнта фінансової залежності у 2022 році одержуємо, що на 1 грн. власних засобів доводиться 1,65 грн. вартості майна підприємства на початку року і 1,55 грн. – на кінець року.

У ТОВ «МЕДПРАЙМ» недостатній ступінь мобільності використання власних засобів, про що свідчить значення коефіцієнта маневреності робочого капіталу нижче норми у 2022 році. Проте значення коефіцієнту стабільно зростає.

Про значну фінансову стабільність підприємства свідчить велике значення коефіцієнта фінансової стабільності – динаміка коефіцієнтів позитивна і значення перевищує норматив. Також на підприємстві не вистачає стійких джерел формування, виходячи із значення коефіцієнта стійкості фінансування 0,740 на початку року і 0,709 в кінці року (на кінець року стійкі джерела підприємства зменшилися).

Частка залученого капіталу в загальній сумі капіталу підприємства на початку року складає 38,4%, а на кінець року відбулося її зменшення до рівня 33,5%. Також протягом року коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами є від'ємним, хоча динаміка позитивна.

Отже, у 2022 році значення коефіцієнту концентрації власного капіталу 0,606 і 0,646 дає можливість стверджувати, що підприємство майже не залежить від зовнішніх джерел фінансування, тим більше що його значення на кінець 2022 року збільшилось – ступінь незалежності підприємства збільшився. Проаналізувавши значення коефіцієнта фінансової залежності у 2022 році одержуємо, що на 1 грн. власних засобів доводиться 1,65 грн. вартості майна підприємства на початку року і 1,55 грн. – на кінець року. У ТОВ «МЕДПРАЙМ» недостатній ступінь мобільності використання власних засобів, про що свідчить значення коефіцієнта маневреності робочого капіталу нижче норми у 2022 році. Проте значення коефіцієнту стабільно зростає. Про значну фінансову стабільність підприємства свідчить велике значення коефіцієнта фінансової стабільності – динаміка коефіцієнтів позитивна і значення перевищує норматив.

Значні зміни, що відбулися в ринкових відносинах в Україні за останні роки, зокрема, докорінні зміни в банківській системі, запровадження нових форм власності та трансформація бухгалтерського обліку, зробили питання

аналізу та управління фінансовими ресурсами організацій дуже важливим і пріоритетним. Це пов'язано з бажанням підприємців виявити потенційні можливості для збільшення прибутку своїх підприємств, які можна знайти тільки на основі своєчасного і об'єктивного аналізу фінансового стану. Він також необхідний для виявлення "больових точок" у фінансовій діяльності та шляхів найбільш ефективного використання фінансових ресурсів підприємства, оскільки неефективне використання фінансових ресурсів може призвести до зниження платоспроможності підприємства, що може порушити постачання, виробництво та реалізацію продукції. Банки також враховують фінансовий стан підприємств при диференціації режимів кредитування та відсоткових ставок.

Фінансовий стан підприємства - це комплексне поняття, що виникає в результаті взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається низкою виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

Для того, щоб зробити висновки про фінансовий стан ТОВ "МЕДПРАЙМ", спочатку проводиться вертикальний та горизонтальний аналіз звіту про фінансові результати за 2020-2022 роки.

Вертикальний аналіз фінансових результатів дозволяє зробити висновки про структуру в поточному стані по відношенню до виручки від реалізації продукції та проаналізувати динаміку цієї структури.

Горизонтальний аналіз фінансових результатів звітного періоду - це вивчення змін кожного показника в часі шляхом розрахунку абсолютних і відносних відхилень.

Суть горизонтального аналізу полягає в порівнянні звітних показників попереднього періоду з показниками поточного періоду. При цьому проводиться постатейне порівняння звіту для виявлення абсолютних і відносних змін за статтями. Аналізується динаміка валюти балансу, порівнюються значення на початок і кінець року.

При горизонтальному аналізі порівнюються значення статей, сегментів і валют балансу за різні періоди, і на цій основі визначаються напрямок і тенденція зміни цих показників (абсолютний приріст, темп зростання і темп приросту). Цей аналіз ще називають трендовим. Спочатку порівнюються валюти балансу за два або більше періодів. Це пов'язано з тим, що зростання валюти балансу зазвичай свідчить про позитивні зміни в діловій активності. Водночас необхідно також звернути увагу на те, які саме підрозділи або статті відповідальні за ці зміни.

На перший погляд, зменшення валюти балансу "сигналізує" про певне зниження ділової активності. Однак такий висновок можна зробити лише після ретельного аналізу причин такого зниження. Неможливо поставити єдиний діагноз для всіх ситуацій, і в кожному конкретному випадку необхідно виявляти причини зниження вартості активів (пасивів). Це багато в чому залежить від того, які саме статті подешевшали.

Наприклад, навіть якщо зменшення валюти балансу є результатом "чистки" балансу, тобто розірвання непродуктивних зв'язків з іншими організаціями, це не обов'язково означає поступове зниження ділової активності або втрату платоспроможності.

На відміну від горизонтального аналізу, який показує динаміку статей фінансової звітності за кілька років, вертикальний аналіз - це аналіз внутрішньої структури звітності. У цьому аналізі розраховується питома вага кожного компонента, а загальний підсумок приймається за 100%. Підсумок балансу (активи і пасиви) та обороти звіту про фінансові результати беруться як єдине ціле. Цей метод аналізу використовується для визначення питомої ваги певної статті в межах групи або підгрупи, що дозволяє визначити вплив цієї статті на діяльність компанії.

Результати горизонтального і вертикального аналізу занесемо до таблиці 2.5 і 2.6 відповідно.

Горизонтальний аналіз фінансових результатів ТОВ «МЕДПРАЙМ»*

Стаття	Роки			Абсолютне відхилення, (+,-) тис. грн.		Відносне відхилення, (+,-) %	
	2020	2021	2022	2021	2022	2021	2022
1	2	3	4	5	6	7	8
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	541655	942629	1270643	400974	328014	74,03	34,80
Податок на додану вартість	24	66	84	42	18	175,00	27,27
Інші відрахування з доходу	-16780	-25024	-40558	-8244	-15534	49,13	62,08
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	524851	917539	1230001	392688	312462	74,82	34,05
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	-278061	-403534	-486119	-125473	-82585	45,12	20,47
Валовий:	-	-	-	-	-	-	-
прибуток	246790	514005	743882	267215	229877	108,28	44,72
збиток	0	0	0	0	0	0,00	0,00
Інші операційні доходи	139119	56465	69663	-82654	13198	-59,41	23,37
Адміністративні витрати	-44301	-56623	-86072	-12322	-29449	27,81	52,01
Витрати на збут	-86211	-144570	-220923	-58359	-76353	67,69	52,81
Інші операційні витрати	-152940	-120081	-201812	32859	-81731	-21,48	68,06
Фінансові результати від операційної діяльності:	-	-	-	-	-	-	-
прибуток	102457	249196	304738	146739	55542	143,22	22,29
збиток	0	0	0	0	0	0,00	0,00
Дохід від участі в капіталі	0	0	0	0	0	0,00	0,00

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5	6	7	8
Інші фінансові доходи	930	1281	858	351	-423	37,74	-33,02
Інші доходи	34244	42090	61990	7846	19900	22,91	47,28
Фінансові витрати	-24508	-36338	-34310	-11830	2028	48,27	-5,58
Інші витрати	-190984	-64542	-39018	126442	25524	-66,21	-39,55
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:	-	-	-	-	-	-	-
прибуток	0	191687	294258	191687	102571	0,00	53,51
збиток	-77861	0	0	77861	0	0,00	0,00
Податок на прибуток від звичайної діяльності	0	-54729	-86669	-54729	-31940	0,00	58,36
Фінансові результати від звичайної діяльності:	-	-	-	-	-	-	-
прибуток	0	136958	207589	136958	70631	0,00	51,57
Чистий прибуток	0	136958	207589	136958	70631	0,00	51,57

*Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності ТОВ «МЕДІПРАЙМ»

Таким чином, спостерігається підвищення значень фінансових результатів у 2021-2022 роках у порівнянні з попередніми. Так, виручка від реалізації продукції збільшилася на 74,03% і 34,8% у 2021 і 2022 роках відповідно. Незважаючи на збільшення собівартості продукції, валовий прибуток у 2021 році збільшився на 45,12% , а у 2022 – на 20,47%.

Позитивною тенденцією 2021 року є підвищення чистого прибутку з від'ємного значення до додатного, а у 2022 році чистий прибуток зріс на 51,57% і дорівнює 207589 тис. грн.

Вертикальний аналіз дозволяє оцінити якість балансу з точки зору його структури і тенденції її зміни.

Вертикальний аналіз фінансових результатів ТОВ «МЕДІПРАЙМ»*

Стаття	Роки			Структура, %			Відхилення пунктів структури (+,-)	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	541655	942629	1270643	100	100	100	0,00	0,00
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	35	524851	917539	0,01	55,68	72,21	55,67	16,53
Валовий прибуток	246790	514005	743882	45,56	54,53	58,54	8,97	4,01
Інші операційні доходи	139119	56465	69663	25,68	5,99	5,48	-19,69	-0,51
Адміністративні витрати	-44301	-56623	-86072	-8,18	-6,01	-6,77	2,17	-0,77
Витрати на збут	-86211	-144570	-220923	-15,92	-15,34	-17,39	0,58	-2,05
Інші операційні витрати	-152940	-120081	-201812	-28,24	-12,74	-15,88	15,50	-3,14
Прибуток від операційної діяльності	102457	249196	304738	18,92	26,44	23,98	7,52	-2,45
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	0	191687	294258	0,00	20,34	23,16	20,34	2,82
Прибуток від звичайної діяльності	0	136958	207589	0,00	14,53	16,34	14,53	1,81
Чистий прибуток	0	136958	207589	0,00	14,53	16,34	14,53	1,81

*Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності ТОВ «МЕДІПРАЙМ»

Вертикальний аналіз показує, що частка валового та чистого прибутку зросла на 4,1 та 1,81 відсоткових пункти відповідно у 2022 році порівняно з 2021 роком. Загалом валовий та чистий прибуток ТОВ "Медіпрайм" у 2022 році

склав 58,54% та 16,34% відповідно, що дещо більше, ніж у 2021 році. Частка прибутку від операційної діяльності дещо зменшилася (-3,14 п.п.).

Фінансовий стан компанії можна оцінювати з точки зору короткострокової та довгострокової перспективи. У короткостроковій перспективі критеріями оцінки фінансового стану компанії є ліквідність і платоспроможність, тобто здатність вчасно погашати всі короткострокові зобов'язання.

Платоспроможність - це здатність суб'єкта господарювання сплачувати борги, термін сплати яких настав і які необхідно погасити негайно, за рахунок наявних коштів, таких як банківські рахунки або готівка. Щоб підтримувати платоспроможність бізнесу, фінансовий відділ повинен забезпечити, щоб його суто грошові активи відповідали потребам щоденних платежів (постачальникам, бюджету, працівникам та іншим кредиторам).

Ліквідність - це здатність підприємства конвертувати свої активи в грошові кошти для виконання своїх зобов'язань. Від рівня ліквідності залежить платоспроможність підприємства. При цьому ліквідність характеризує як поточну, так і майбутню платіжну позицію. Підприємство може бути платоспроможним на звітну дату, але може стати неплатоспроможним у майбутньому.

Ліквідність балансу - це рівень, на якому зобов'язання підприємства покриваються його активами, а термін амортизації активів відповідає терміну погашення зобов'язань.

Таким чином, аналіз ліквідності балансу порівнює активи, згруповані за ступенем ліквідності та ранжовані за ступенем неліквідності, із зобов'язаннями, згрупованими за строками погашення та ранжованими за строками погашення.

Проведемо аналіз ліквідності балансу ТОВ «МЕДІПРАЙМ».

Залежно від рівня ліквідності активи підприємства поділяються на наступні групи (табл. 2.7).

Поділ активів балансу на групи*

Групи	Умовне позначення	Характеристика
Високоліквідні	A1	Грошові кошти і поточні фінансові інвестиції
Швидколіквідні	A2	Дебіторська заборгованість, яка буде погашена за умовами договорів
Повільноліквідні	A3	Запаси та інші оборотні активи
Важколіквідні	A4	Активи, то передбачено використовувати більше одного року

*Джерело: Складено автором за даними навчального посібника [53, с.62]

Групування зобов'язань підприємства за строками їх погашення наведено у таблиці 2.8.

Поділ зобов'язань підприємства на групи*

Групи	Умовне позначення	Характеристика
Найбільш-термінові	П1	Поточні зобов'язання за розрахунками
Короткострокові	П2	Короткострокові кредити та позикові кошти
Довгострокові	П3	Довгострокові зобов'язання
Постійні	П4	Зобов'язання перед власниками з формування власного капіталу

*Джерело: Складено автором за даними навчального посібника [53, с.64]

Баланс підприємства вважають абсолютно ліквідним, якщо виконуються наступні співвідношення $A1 > P1$, $A2 > P2$, $A3 > P3$, $A4 < P4$. У разі, якщо одна або декілька нерівностей системи мають протилежний знак порівняно з оптимальним варіантом, ліквідність балансу відрізняється від абсолютної.

Побудуємо баланс ліквідності ТОВ «МЕДПРАЙМ», результати якого занесені до таблиць 2.9 – 2.11.

Таблиця 2.9

Ліквідність балансу ТОВ «МЕДПРАЙМ» за 2020 рік*

Групи активів	На початок року	На кінець року	Групи зобов'язань	На початок року	На кінець року	Платіжний надлишок або недолік	
						На початок року	На кінець року
A1	29506	16806	П1	41534	63092	12028	46286
A2	152249	196163	П2	248990	234438	96741	38275
A3	78510	107448	П3	261764	232494	183254	125046
A4	709467	775473	П4	417444	565866	-292023	-209607
Баланс	969732	1095890	Баланс	969732	1095890	X	X

*Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності ТОВ «МЕДПРАЙМ»

Згідно з підсумками таблиці 2.9 можна зробити висновок, що в 2020 році ліквідність підприємства відрізняється від абсолютної, тому що перша нерівність системи $A1 > П1$, $A2 > П2$, $A3 > П3$, $A4 < П4$ не виконується, тобто грошові кошти і поточні фінансові інвестиції підприємства менше поточних зобов'язань за розрахунками.

Таблиця 2.10

Ліквідність балансу ТОВ «МЕДПРАЙМ» за 2021 рік*

Групи активів	На початок року	На кінець року	Групи зобов'язань	На початок року	На кінець року	Платіжний надлишок або недолік	
						На початок року	На кінець року
A1	16806	12533	П1	63092	72487	46286	59954
A2	196163	206629	П2	234438	250142	38275	43513
A3	107448	150892	П3	232494	160082	125046	9190
A4	775473	884038	П4	565866	771381	-209607	-112657
Баланс	1095890	1254092	Баланс	1095890	1254092	X	X

*Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності ТОВ «МЕДПРАЙМ»

За результатами таблиці 2.10 видно, що в 2021 році ліквідність підприємства відрізняється від абсолютної, тому що знову перша нерівність системи $A1 > П1$, $A2 > П2$, $A3 > П3$, $A4 < П4$ не виконується, тобто грошові кошти і поточні фінансові інвестиції підприємства менше поточних зобов'язань за розрахунками.

Таблиця 2.11

Ліквідність балансу ТОВ «МЕДПРАЙМ» за 2022 рік*

Групи активів	На початок року	На кінець року	Групи зобов'язань	На початок року	На кінець року	Платіжний надлишок або недолік	
						На початок року	На кінець року
A1	12533	17082	П1	72487	120712	59954	103630
A2	206629	294397	П2	250142	298497	43513	4100
A3	150892	195368	П3	160082	89271	9190	-106097
A4	884038	1006645	П4	771381	1005012	-112657	-1633
Баланс	1254092	1513492	Баланс	1254092	1513492	X	X

*Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності ТОВ «МЕДПРАЙМ»

За результатами таблиці 2.11 видно, що в 2022 році ліквідність підприємства відрізняється від абсолютної, тому що перша нерівність системи $A1 > P1$, $A2 > P2$, $A3 > P3$, $A4 < P4$ не виконується, тобто грошові кошти і поточні фінансові інвестиції підприємства менше поточних зобов'язань за розрахунками.

Розрахуємо відносні показники ліквідності, методика розрахунку яких наведена у таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Показники оцінки ліквідності підприємства*

Назва показника	Нормативне значення	Характеристика
Коефіцієнт покриття	>2	Цей коефіцієнт, що визначається як відношення загальних поточних активів до поточних зобов'язань, показує достатність оборотного капіталу для покриття зобов'язань.
Коефіцієнт швидкої ліквідності	>1	Відображає частину короткострокових зобов'язань, які можуть бути погашені за рахунок очікуваних фінансових надходжень та грошових коштів.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,2	Він відображає готовність підприємства виконувати свої поточні зобов'язання і визначається як відношення загальної суми грошових коштів та поточних фінансових інвестицій підприємства до загальної суми його поточних зобов'язань.
Частка оборотних засобів в активах	-	Він розраховується як відношення поточних активів до валюти балансу і являє собою частку активів компанії.
Робочий капітал (розмір власних оборотних засобів), тис. грн.	Середньо-галузеве	Різниця між поточними активами та поточними зобов'язаннями компанії - це її "фінансовий маневр", який теоретично дозволяє компанії погасити всі або більшу частину своїх поточних зобов'язань.

*Джерело: Складено автором за даними навчального посібника [82, с.432]

Аналіз ліквідності активів підприємства допомагає визначити можливість покриття зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких у грошові кошти відповідає строку погашення зобов'язань.

Результати розрахунків показників оцінки ліквідності занесені до таблиць 2.13 – 2.15.

Таблиця 2.13

Розрахунок показників оцінки ліквідності за 2020 рік*

Назва показника	На початок року	На кінець року	Нормативне значення	Відхилення	
				Абсолютне	Відносне, %
Коефіцієнт покриття	0,895	1,076	>2	0,181	20,23
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,626	0,716	>1	0,090	14,41
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,102	0,056	>0,2	-0,045	-44,38
Частка оборотних коштів в активах	0,268	0,292	-	0,024	8,95
Робочий капітал (розмір власних оборотних коштів), тис. грн.....	937217	1116792	-	179575	19,16

*Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності ТОВ «МЕДПРАЙМ»

Згідно таблиці 2.13, коефіцієнт покриття менше 2, тому можна зробити висновок, що у підприємства у 2020 році не вистачало оборотних коштів для покриття боргів.

Коефіцієнт швидкої ліквідності менше норми на кінець 2020 року і показує, що невелика частина поточних зобов'язань ТОВ «МЕДПРАЙМ» може бути погашена не тільки за рахунок грошових коштів.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності менше 0,2, що характеризує загальну неготовність підприємства погасити поточні зобов'язання.

Питома вага оборотних коштів і валюти балансу в майні підприємства складає на початку року 26,8%, а в кінці питома вага збільшилася на 8,95% і складає 29,2%. Значна кількість і збільшення робочого капіталу підприємства

теоретично дає можливість підприємству погасити все або велику частину своїх поточних зобов'язань.

Таблиця 2.14

Розрахунок показників оцінки ліквідності за 2021 рік*

Назва показника	На початок року	На кінець року	Нормативне значення	Відхилення	
				Абсолютне	Відносне, %
Коефіцієнт покриття	1,076	1,146	>2	0,070	6,51
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,716	0,679	>1	-0,036	-5,10
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,056	0,039	>0,2	-0,018	-31,23
Частка оборотних коштів в активах	0,292	0,295	-	0,003	0,92
Робочий капітал (розмір власних оборотних коштів), тис. грн...	1116792	1299763	-	182971	16,38

*Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності ТОВ «МЕДПРАЙМ»

З таблиці 2.14 видно, що у 2021 фінансовому році коефіцієнт покриття є нижчим за 2, що дозволяє зробити висновок про те, що компанія не має достатнього обсягу оборотних коштів для виконання своїх зобов'язань. Однак на кінець року коефіцієнт покриття збільшився і майже дорівнює нормативному значенню.

Коефіцієнт поточної ліквідності нижче нормативу свідчить про те, що невелика частина поточних зобов'язань може бути погашена за рахунок очікуваних фінансових надходжень. Цей показник також знизився до 0,679 на кінець року. Коефіцієнт абсолютної ліквідності залишався нижчим за 0,2 протягом року, що свідчить про неготовність компанії погашати свої поточні зобов'язання. Співвідношення оборотних активів та грошових коштів на балансі до активів компанії зросло з 29,2% на початку року до 29,5% на кінець року. Значне збільшення оборотного капіталу компанії означає, що теоретично ТОВ "МЕДПРАЙМ" зможе погасити більшу частину своїх поточних зобов'язань у

2021 році, але не за рахунок очікуваних фінансових надходжень та грошових коштів.

Таблиця 2.15

Розрахунок показників оцінки ліквідності за 2022 рік*

Назва показника	На початок року	На кінець року	Нормативне значення	Відхилення	
				Абсолютне	Відносне, %
Коефіцієнт покриття	1,146	1,209	>2	0,063	5,47
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,679	0,743	>1	0,064	9,38
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,039	0,041	>0,2	0,002	4,90
Частка оборотних коштів в активах	0,295	0,335	-	0,040	13,55
Робочий капітал (розмір власних оборотних коштів), тис. грн.	1299763	1599005	-	299242	23,02

*Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності ТОВ «МЕДПРАЙМ»

З таблиці 2.15 видно, що на початок 2022 року коефіцієнт покриття був нижчим за 2, і можна зробити висновок, що ТОВ "МЕДПРАЙМ" не має достатнього обсягу оборотних коштів для виконання своїх зобов'язань. На кінець року коефіцієнт покриття зменшився і залишився ще нижчим за норму.

Коефіцієнт поточної ліквідності залишався нижче нормативу протягом усього року, що свідчить про те, що значна частина поточних зобов'язань не може бути погашена за рахунок очікуваних надходжень.

Коефіцієнт абсолютної поточної ліквідності також був нижче нормативу у 2022 році, що свідчить про неготовність ТОВ "МЕДПРАЙМ" погашати свої поточні зобов'язання, як це було протягом останніх двох років. Частка оборотного капіталу та валюти балансу в активах компанії зросла на 13,55% з 29,5% на початок року до 33,5% на кінець року. Значна частина оборотного капіталу компанії теоретично дозволить ТОВ "МЕДПРАЙМ" погасити більшу

частину поточних зобов'язань у 2022 році, але не за рахунок очікуваних фінансових доходів та грошових коштів.

Далі оцінка фінансового стану компанії доповнюється аналізом її господарської діяльності. Цей аналіз включає вивчення динаміки різних фінансових коефіцієнтів. Оскільки розмір річного обороту залежить від оборотності коштів, то величина постійних витрат пов'язана з розміром обороту, а отже, і з оборотністю. Основні показники ділової активності підприємства наведені в таблиці 2.16.

Таблиця 2.16

Основні показники ділової активності підприємства*

Показник	Норма	Характеристика
Коефіцієнт оборотності активів	Зростання	Відношення обсягу реалізації до середньої суми активів за період. Показує, скільки разів за період обертається капітал, що вкладений в активи
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	-	Відношення обсягу чистого доходу від реалізації до середньої вартості оборотних активів. Характеризується швидкість обороту оборотних активів підприємства за період або суму доходу, яка отримується з кожної операції
Коефіцієнт оборотності	Середньо-галузеве	Відношення обсягу реалізації до суми матеріальних запасів
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	-	Відношення обсягу реалізації до середнього за період обсягу власного капіталу. Відображає швидкість обороту вкладеного капіталу
Коефіцієнт оборотності коштів в розрахунках (дебіторської заборгованості)	Порівняння з середньою по галузі	Відношення обсягу реалізації до середньої дебіторської заборгованості за період. Показує кількість оборотів дебіторської заборгованості за період
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Середньо-галузеве	Відношення обсягу реалізації до середньої кредиторської заборгованості
Коефіцієнт завантаженості активів	-	Вартість майна, що припадає на 1 грн. продажу. Зменшення коефіцієнту свідчить про підвищення ефективності використання активів підприємства
Коефіцієнт завантаженості активів в обороті	-	Вартість оборотних активів на 1 грн. продажу

* Джерело: Складено автором за даними навчального посібника [82 с.432]

Ділова активність проявляється в динамічності розвитку підприємства та швидкості обороту активів підприємства. Критеріями ділової активності є рівень ефективності використання ресурсів підприємства, стійкість економічного зростання та виконання завдань за основними показниками господарської діяльності.

Аналіз ділової активності включає вивчення динаміки рівня різних фінансових коефіцієнтів (показників оборотності). Оскільки розмір річного обороту залежить від оборотності активів, то величина постійних витрат пов'язана з розміром обороту, а отже, і з оборотністю. Були розраховані основні показники ділової активності підприємства, результати яких представлені в таблицях 2.17 - 2.18.

Таблиця 2.17

Розрахунок показників ділової активності ТОВ «МЕДІПРАЙМ»
за 2020 – 2021 роки*

Показник	2020 рік	2021 рік	Відхилення
Коефіцієнт оборотності активів	0,0000	0,4467	0,4467
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	0,0001	1,5211	1,5209
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,0008	8,1000	8,0992
Коефіцієнт оборотності засобів на рахунках (дебіторської заборгованості)	0,0001	0,7939	0,7938
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	0,0002	2,6084	2,6082
Коефіцієнт завантаження активів	0,0001	1,6926	1,6925
Коефіцієнт завантаження активів в обороті	0,0000	2,239	2,2387
Коефіцієнт завантаження власного капіталу	8290,73	0,66	-8290,07

*Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності ТОВ «МЕДІПРАЙМ»

Коефіцієнт оборотності оборотного капіталу становив 0,0001 у 2020 році та 1,5211 у 2021 році, що свідчить про прискорення оборотності оборотного капіталу. Коефіцієнт оборотності власного капіталу становив 0,0008 у 2020 році та 8,1 у 2021 році, що свідчить про тенденцію до зниження швидкості обороту власного капіталу.

На ТОВ «МЕДІПРАЙМ» здійснилося 0,0001 обороту дебіторської заборгованості за 2020 рік і 0,7939 за 2021 рік.

Розрахунок показників ділової активності ТОВ «МЕДПРАЙМ»
за 2021 – 2022 роки*

Показник	2021 рік	2022 рік	Відхилення
Коефіцієнт оборотності активів	0,45	0,73	0,28
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,52	2,09	0,57
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	8,10	9,96	1,86
Коефіцієнт оборотності засобів на рахунках (дебіторської заборгованості)	0,79	1,06	0,26
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	2,61	3,66	1,06
Коефіцієнт завантаження активів	1,69	2,47	0,78
Коефіцієнт завантаження активів в обороті	2,24	1,37	-0,87
Коефіцієнт завантаження власного капіталу	0,66	0,48	-0,18

*Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності ТОВ «МЕДПРАЙМ»

Можна зробити висновок, що у ТОВ «МЕДПРАЙМ» за даними 2021 року 0,45 рази і 0,73 разів за даними 2022 року обертається капітал, який вкладений в активи, кількість збільшується, що є позитивною тенденцією. Швидкість обороту оборотних коштів підприємства дорівнює в 2021 році –1,52, в 2022- 2,09, тобто спостерігається уповільнення оборотності оборотних коштів.

Швидкість обороту власного капіталу в 2021 - 8,10, в 2022 - 9,96, тобто спостерігається тенденція збільшення оборотності власного капіталу.

На підприємстві здійснилося 0,79 обороту дебіторської заборгованості за 2021 рік і 1,06 за 2022 рік, а також 2,61 обороти кредиторської заборгованості за 2021 рік і 3,66 за 2022 рік. Також в результаті розрахунків можна встановити, що на 1 грн. продажів доводиться в 2021 році: 1,69 грн. майна, 2,24 грн. оборотних активів і 66 коп. джерел фінансування; а в 2022 році ці показники зменшилися, що привело до того, що на 1 грн. продажів доводиться: 2,47 грн. майна, але 1,37 грн. оборотних активів і 48 коп. джерел фінансування.

Отже, на підприємстві ТОВ «МЕДПРАЙМ» спостерігається стійкий фінансовий стан. Підприємство в змозі погасити заборгованість. Можна зробити висновок, що у ТОВ «МЕДПРАЙМ» за даними 2021 року 0,45 рази і 0,73 разів за даними 2022 року обертається капітал, який вкладений в активи, кількість збільшується, що є позитивною тенденцією. Швидкість обороту

оборотних коштів підприємства дорівнює в 2021 році –1,52, в 2022 - 2,09, тобто спостерігається уповільнення оборотності оборотних коштів. Значна кількість робочого капіталу підприємства теоретично дає можливість ТОВ «МЕДПРАЙМ» погасити велику частину своїх поточних зобов'язань в 2022 році, яку воно не може погасити за рахунок очікуваних фінансових надходжень і грошових коштів. Спостерігається підвищення значень фінансових результатів у 2021 -2022 роках у порівнянні з попередніми. В цілому у ТОВ «МЕДПРАЙМ» валовий прибуток складає 58,54% у 2022 році, чистий прибуток – 16,34%, що трохи більше, ніж у 2021 році.

2.3. Оцінка ймовірності банкрутства підприємства

Актуальність і практична значущість цієї теми зумовлені рядом причин. По-перше, сьогодні в економіці ключовою проблемою є криза неплатежів і принаймні половину підприємств слід було б оголосити банкрутами, а вилучені кошти перерозподілити на користь ефективних виробництв, що, поза сумнівом, сприяло б оздоровленню ринку. По-друге, оскільки проблема банкрутства набула значного поширення, то питання прогнозування і визначення ймовірності банкрутства стає вкрай актуальним. По-третє, значній частині промислових підприємств характерні негативні тенденції щодо динаміки фінансових результатів, що призвело до збільшення частки збиткових підприємств у загальній їх кількості.

Ступінь достовірності оцінки економічної безпеки підприємства та комплексу заходів, необхідних для запобігання можливим кризовим явищам, залежить від правильної ідентифікації загроз, тобто коректного вибору системи індикаторів для діагностики. Фактично, будь-яку методику прогнозування банкрутства, оцінки кредитоспроможності боржника або аналізу інвестиційної привабливості компанії можна вважати присвяченою проблемі діагностики фінансового стану підприємства.

У зарубіжній практиці досить поширеними є побудовані на розрахунку інтегрального показника моделі прогнозування банкрутства. Найбільш відомими з них є моделі відомих західних економістів: Альтмана, Таффлера, Спрінгейта та ін.

Системи прогнозування неплатоспроможності, розроблені вітчизняними та міжнародними дослідниками, включають кілька важливих показників, що характеризують фінансовий стан компанії. Більшість з цих методик використовують їх для розрахунку комплексних показників ймовірності настання неплатоспроможності.

Проведемо комплексну оцінку ймовірності банкрутства ТОВ «МЕДІПРАЙМ» за такими моделями:

- Альтмана;
- Спрінгейта;
- прогнозна модель Таффлера;
- модель Терещенко;
- R - модель прогнозу ризику банкрутства.

Метод Альтмана був запропонований провідним західним економістом у 1968 році. Для побудови індексу Альтман дослідив 66 компаній у період з 1946 по 1965 рік, половина з яких були збанкрутілими, а половина - процвітаючими, і проаналізував 22 аналітичні коефіцієнти, корисні для оцінки ймовірності банкрутства.

Оцінка ймовірності банкрутства (індекс ймовірності банкрутства), отримана за допомогою моделі Альтмана, є функцією певних показників, що характеризують економічний потенціал компанії та результати її діяльності за певний період у минулому. У загальному випадку показник ймовірності банкрутства (показник кредитоспроможності) Z оцінюється за допомогою рівняння 2.1:

$$Z = 3,3K_1 + 1,0K_2 + 0,6K_3 + 1,4K_4 + 1,2K_5, \quad (2.1)$$

де K_1 – показник рентабельності активів, який розраховано на підставі прибутку;

K_2 – показник віддачі від активів;

K_3 – показник покриття по ринковій вартості власного капіталу;

K_4 – показник рентабельності активів, який розраховано на підставі нерозподіленого прибутку;

K_5 – показник частки оборотних активів у сукупній вартості активів.

Показник можливості банкрутства розроблений на основі даних статистичних досліджень і дає можливість оцінити фінансове положення підприємства за таким критерієм:

– якщо значення даного показника менше 1,81 - можливість банкрутства дуже висока або фактично банкрутство вже наступило;

– якщо значення менше 2,657 - можливість банкрутства існує;

– якщо значення більш 2,657 - положення підприємства гарне і ймовірний успіх;

– якщо значення показника більш 2,99 - підприємство працює успішно.

Визначимо ймовірність банкрутства ТОВ «МЕДПРАЙМ» за моделлю Альтмана (табл. 2.19):

Таблиця 2.19

Аналіз ймовірності банкрутства ТОВ «МЕДПРАЙМ» за моделлю Альтмана*

Показники	Значення показника		
	2020 рік	2021 рік	2022 рік
K_1	0,58	0,50	0,64
K_2	0,84	0,42	0,61
K_3	0,07	0,37	0,25
K_4	0,92	1,55	2,51
K_5	0,35	0,35	0,40
Z	2,76	3,19	4,41

*Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності ТОВ «МЕДПРАЙМ»

Отже, у 2021 році ТОВ «МЕДПРАЙМ» працював успішно, оскільки значення показника більше 2,99. А у 2022 році ситуація ще покращилась, тобто положення підприємства гарне, воно працює успішно.

Модель Спрінгейта була побудована у 1978 році. У процесі створення моделі з 19 фінансових коефіцієнтів в остаточному варіанті залишилося тільки 4:

$$Z=1,03A+3,07B+0,66C+0,4D, \quad (2.2)$$

де А – обсяг робочого капіталу/ загальний обсяг активів;

В – сума прибутку до сплати податків / загальний обсяг активів;

С–сума прибутку до сплати податків/обсяг короткострокової заборгованості;

D – чистий дохід/ загальний обсяг активів.

Робочий капітал – це різниця між оборотними активами підприємства та його короткостроковими зобов'язаннями.

Якщо $Z < 0,862$, то підприємство є потенційним банкрутом. Проте ця рівність не завжди правильно відображає стан українських підприємств.

Виконаємо розрахунки за формулою 2.2 (табл. 2.20).

Таблиця 2.20

Аналіз ймовірності банкрутства ТОВ «МЕДПРАЙМ» за моделлю Спрінгейта*

Показники	Значення показника		
	2020 рік	2021 рік	2022 рік
A	0,02	0,04	0,06
B	0,54	0,47	0,60
C	0,43	0,39	0,46
D	0,05	0,17	0,24
Z	1,04	1,07	1,36

*Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності ТОВ «МЕДПРАЙМ»

Отже, за моделлю Спрінгейта у 2020-2022 роках ТОВ «МЕДІПРАЙМ» не знаходиться у кризовому стані, не є потенційним банкрутом, про що свідчить показник Z.

Модель Тафлера була запропонована британським вченим Тафлером у 1977 році. Підхід Тафлера бере свій початок від Z-рахунку, форми кредитного аналізу, розробленої в США в 1960-х роках. Загалом, Тафлер класифікує компанії на дві групи: невдалі компанії та успішні компанії. Потім він шукає фінансові характеристики, які найбільш чітко розрізняють ці дві групи. Таким чином, чим більше компанія нагадує першу групу, тим вищий ризик її банкрутства.

Модель Тафлера широко використовується в міжнародній практиці, оскільки має такі переваги

- аналітична інформація для розрахунку показників є доступною, оскільки відображена у фінансовій звітності
- можна спрогнозувати неплатоспроможність та визначити зону ризику, до якої належить підприємство; та
- кількість показників у моделі невелика, що означає високу точність результатів і низькі трудовитрати.

Однак модель показує реальні результати в тих умовах, в яких вона була розроблена. Для того, щоб модель можна було використовувати в нашій країні, бухгалтерський облік, фінансова звітність та показники повинні відповідати міжнародній практиці, а вітчизняні підприємства повинні бути стабільними.

Чотирьохфакторна прогнозна модель Тафлера, має такий підхід:

$$Z = 0,53 * X_1 + 0,13 * X_2 + 0,18 * X_3 + 0,16 * X_4, \quad (2.3)$$

де X_1 - операційний прибуток / короткострокові зобов'язання;

X_2 - оборотні активи / сума зобов'язань;

X_3 - короткострокові зобов'язання / сума активів;

X_4 - виручка / сума активів.

Якщо величина Z-рахунку більша ніж 0,3, це свідчить, що фірма має непогані довгострокові перспективи, а якщо менше ніж 0,2, то банкрутство більш ніж імовірне.

Виконаємо розрахунки за формулою 2.3 (табл. 2.21):

Таблиця 2.21

Аналіз ймовірності банкрутства ТОВ «МЕДПРАЙМ» за моделлю
Таффлера*

Показники	Значення показника		
	2020 рік	2021 рік	2022 рік
X ₁	0,92	0,41	0,39
X ₂	0,14	0,10	0,13
X ₃	0,05	0,05	0,05
X ₄	0,14	0,12	0,13
Z	1,25	0,68	0,70

*Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності ТОВ «МЕДПРАЙМ»

Таким чином, оскільки показник більше 0,3, ТОВ «МЕДПРАЙМ» має довгострокові перспективи, банкрутство не загрожує.

Проведемо R-модель прогнозу ризику банкрутства на ТОВ «МЕДПРАЙМ».

R-модель прогнозу ризику банкрутства була запропонована вченими Іркутської державної економічної академії. Вона має наступний вигляд:

$$R = 0,38 * K_1 + K_2 + 0,054 * K_3 + 0,63 * K_4, \quad (2.4)$$

де K₁ - оборотний капітал/активи;

K₂ - чистий прибуток/власний капітал;

K₃ - виручка від реалізації/активи;

K₄ - чистий прибуток/інтегральні витрати.

Ймовірність банкрутства підприємства у відповідності зі значенням моделі R визначається таким чином (табл. 2.22):

Таблиця 2.22

Загальна оцінка ймовірності банкрутства підприємства*

Значення R (коефіцієнту ймовірності банкрутства)	Ймовірність банкрутства, %
Менше 0	Максимальна (90-100)
0-0,18	Висока (60-80)
0,18-0,32	Середня (35-50)
0,32-0,42	Низька(15-20)
Більше 0,42	Мінімальна (до 10)

*Джерело: Складено автором за даними навчального посібника [12, с.348]

Виконаємо розрахунки за формулою 2.4 (табл. 2.23):

Таблиця 2.23

Аналіз прогнозу ризику банкрутства ТОВ «МЕДПРАЙМ» за R-
моделлю*

Показники	Значення показника		
	2020 рік	2021 рік	2022 рік
K ₁	0,11	0,27	0,29
K ₂	0,24	0,14	0,10
K ₃	0,05	0,09	0,09
K ₄	-0,24	0,05	0,03
R	0,16	0,55	0,78

*Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності ТОВ «МЕДПРАЙМ»

Отже, у 2020 році спостерігається висока ймовірність банкрутства (значення показника 0,16), хоча в 2021-2022 роках у ТОВ «МЕДПРАЙМ» відбулися покращення - мінімальна ймовірність банкрутства до 10%.

Більшість моделей було розроблено за інших економічних умов, ніж в Україні. Відмінності в темпах інфляції та фазах циклу, особливо відмінності в капітало-, енерго- та трудомісткості виробництва, а також відмінності в податковому середовищі вимагають відповідних коригувань моделей. Тому при діагностиці банкрутства вітчизняних підприємств доцільно використовувати метод оцінки ймовірності банкрутства, який враховує економічну ситуацію в Україні.

Таким чином, запровадивши новий методичний підхід до діагностики банкрутства вітчизняних підприємств, О. Терещенко зробив значний внесок у

розвиток методології оцінки ймовірності банкрутства. На його думку, оптимальна дискримінантна функція повинна враховувати всі складові фінансового стану, такі як ліквідність, рентабельність, оборотність, структура власності, капіталізація тощо. Вона має такий вигляд:

$$Z = 1,5 * X_1 + 0,08 * X_2 + 10 * X_3 + 5 * X_4 + 0,3 * X_5 + 0,1 * X_6, \quad (2.5)$$

де X_1 = залишок коштів на кінець року/зобов'язання;

X_2 = загальна вартість активів/загальна вартість зобов'язань;

X_3 = чистий прибуток/загальна вартість активів;

X_4 = чистий прибуток/чистий дохід (виручка) від реалізації;

X_5 = виробничі запаси/чистий дохід (виручка) від реалізації;

X_6 = чистий дохід (виручка) від реалізації/загальна вартість активів.

Якщо коефіцієнт Z більше 2, тобто підприємству банкрутство не загрожує. Зазначимо, що дана обставина зумовлена низьким рівнем використання позикового капіталу в діяльності підприємства. Для інших підприємств $0 < Z < 1$, тобто існує загроза банкрутства при відсутності антикризової програми.

Виконаємо розрахунки за формулою 2.5 (табл. 2.24):

Таблиця 2.24

Аналіз прогнозу ризику банкрутства ТОВ «МЕДПРАЙМ»
за моделлю Терещенка*

Показники	Значення показника		
	2020 рік	2021 рік	2022 рік
X_1	2,88	0,28	0,26
X_2	0,29	1,70	1,37
X_3	0	1,66	1,63
X_4	0	1,98	1,35
X_5	0,03	0,04	0,03
X_6	0,05	0,04	0,06
Z	3,25	5,70	4,70

* Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності ТОВ «МЕДПРАЙМ»

Таким чином, за моделлю Терещенка хоча і є тенденція до зниження - запас стійкості високий і підприємству банкрутство не загрожує.

Отже, результати прогнозування ймовірності банкрутства ТОВ «МЕДПРАЙМ», отримані за допомогою вказаних моделей, є однорідними, всі моделі свідчать, що ТОВ «МЕДПРАЙМ» працює успішно, банкрутство йому не загрожує.

Висновки до розділу 2:

1. ТОВ «МЕДПРАЙМ» покращує якість життя, забезпечуючи можливість реалізації права людей на ефективні якісні ліки. Підприємство прагне бути беззаперечним лідером національної фармацевтичної галузі та конкурентоспроможним гравцем на міжнародних ринках.

ТОВ «МЕДПРАЙМ» постійно вдосконалюється. Його орієнтованість на інноваційні процеси не залежить від необхідності отримання короткотермінових результатів, а спрямована на виконання основних стратегічних цілей компанії.

2. Аналіз фінансової стабільності та фінансового стану підприємства показав, що підприємство майже не залежить від зовнішніх джерел фінансування. Про значну фінансову стабільність підприємства свідчить зростання коефіцієнта стабільності. Відбулося поліпшення ефективності діяльності підприємства. Збільшилася виручка від реалізації продукції. Також позитивним виявилось те, що підвищився ступінь мобільності використання власних засобів. Але простежуються негативні тенденції: підвищилася частка залученого капіталу, відповідно зменшилася забезпеченість власними оборотними коштами. Хоча в цілому діяльність підприємства є фінансово стабільною.

3. Здійснивши аналіз ймовірності настання банкрутства для підприємства ТОВ «МЕДПРАЙМ» протягом 2020-2022 років було виявлено однозначну картину. Так всі моделі оцінки ймовірності банкрутства показали стабільну ситуацію та успішну роботу досліджуваного підприємства.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІНІМІЗАЦІЇ ВПЛИВУ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

3.1. Реалізація моделі антикризового управління підприємством

Економічні реформи в Україні відбуваються в умовах серйозної кризи в усіх секторах та галузях економіки. Негативні наслідки лібералізації цін, криза збуту та втрата економічного контролю на першому етапі ринкових реформ в Україні надзвичайно загострили проблему платоспроможності та поставили питання про масштабні корпоративні банкрутства. У зв'язку з цим останніми роками все більше уваги приділяється пошуку можливостей та шляхів подолання економічних криз, що охоплюють практично всю економіку. Утримання неплатоспроможних компаній поза ринком є необхідною умовою ефективного функціонування ринкового механізму. Однак запобігання банкрутству та забезпечення подальшого процвітання підприємств є набагато складнішим і важливішим завданням. Для її вирішення необхідно розробити модель антикризового управління підприємствами.

Вітчизняні економісти по-різному трактують поняття "антикризове управління". Наприклад, А. Гладова визначає антикризове управління як сукупність форм і методів реалізації антикризових процедур стосовно конкретного "підприємства-боржника", а І. Отенко визначає антикризове управління як прогнозування ризиків кризи, аналіз її проявів, заходи щодо зниження негативного впливу кризи та використання кризових факторів для подальшого розвитку. стверджує, що антикризове управління передбачає використання кризових факторів для подальшого розвитку.

Майже всі автори вказують на так звану "ієрархію" понять антикризового управління та нормального корпоративного управління, пояснюючи це тим, що на сьогодні відсутнє нормальне корпоративне управління, яке не дозволяє

адекватно визначати небезпеку та частоту криз і визначати процеси антикризового управління на організаційному рівні.

Балабанов І., Ванькович В. розглядають антикризове управління з точки зору фінансових проблем на мікрорівні, а Сайфрін Р., Буряк Г. намагаються оцінити низку проблем, пов'язаних не лише з кризами на окремих підприємствах, а й з фінансовими та економічними кризами в масштабах всієї економіки. Такі економісти, як Терещенко О., Коробов М. та інші, зосереджують увагу лише на процедурах банкрутства і не в змозі оцінити весь спектр можливих заходів щодо нейтралізації кризового стану підприємств стосовно умов функціонування в Україні.

Однак з аналізу результатів досліджень вітчизняних і закордонних учених випливає, що систематизація основних проблем і механізмів фінансової стабілізації підприємства не дає можливості оцінити весь спектр потенційних мір нейтралізації кризового стану, в українських умов функціонування. Економістами Александровою М., Масловою С., також даний зріз законодавства регулюючого дії антикризового керуючого при застосуванні судових процедур банкрутства і перераховані основні напрямки його дій у рамках антикризового управління.

Ілясов Г. виділяє три послідовних етапи здійснення фінансової стабілізації на підприємстві в умовах кризової ситуації.

Короткочасного усунення неплатоспроможності, на думку Ілясов Г. можна домогтися реалізацією «зайвих» активів підприємства. Сутність фінансової стійкості, на їх думку, полягає в максимально швидкому і радикальному зниженню неефективних витрат. А забезпечення фінансової рівноваги в тривалому періоді можливо тільки при збільшенні грошового потоку від основної діяльності підприємства.

На думку Колобова, "антикризове управління - це управління, спрямоване на передбачення небезпеки кризи, аналіз її ознак, вжиття заходів щодо зменшення негативних наслідків кризи та використання її факторів для подальшого розвитку".

Банкрутство є необхідним і природним ринковим механізмом перерозподілу капіталу та реструктуризації економіки, який, з одного боку, сприяє підвищенню ефективності ринкової економіки, а з іншого - створює серйозні проблеми для бізнес-організацій. Тому необхідно проводити діагностику фінансового стану та загрози банкрутства.

Діагностика фінансової ситуації і загрози банкрутства є найбільш важливим блоком механізму управління підприємством в умовах ризику. Її ефективність характеризується сукупністю показників, які об'єднані так, щоб якнайповніше відображувати фінансовий стан підприємства в певний момент часу з орієнтацією на меті підприємства.

Мета антикризового управління полягає у відновленні платоспроможності, ліквідності і відновленні достатнього рівня фінансової стійкості. Відповідно до даної мети розроблений і пропонується організаційно-методичний підхід, в основі якого лежить оцінка зміни фінансового стану підприємства з врахуванням міри впливу фінансових ризиків. Він є частиною загальної стратегії підприємства і полягає у використанні методів попередньої діагностики загрожуючого банкрутства і механізмів оздоровлення підприємства, що забезпечують захист від банкрутства.

Основними складовими організаційно-методичного підходу до управління фінансовими ризиками на підприємстві є:

1. Кількісна оцінка фінансового стану підприємства, як один з найбільш інформативних показників прояву фінансових ризиків.

Необхідною умовою проведення аналізу фінансового стану є наявність системи нормативних фінансових показників, що характеризують стійкий фінансовий стан підприємства.

У вітчизняній теорії і практиці в даний час використовуються фінансові критерії, запозичені із зарубіжної наукової літератури. Практика свідчить, що є досить істотні відмінності між середніми значеннями показників, як по галузях промисловості, так і по країнах, що не дозволяє механічно переносити досвід розвинених країн в сучасні умови трансформації економіки.

Дослідженнями встановлено, що критерії, що дозволяють об'єктивно діагностувати фінансовий стан підприємства повинні:

- враховувати особливості сучасного етапу розвитку ринкових відносин в Україні;
- зважати на специфіку функціонування підприємств;
- бути диференційованими по підприємствах, такими, що істотно відрізняються по об'ємах реалізації, наявних потужностях, техніко-економічному потенціалу і так далі.

Для здобуття об'єктивніших результатів аналізу фінансового стану підприємства рекомендується використовувати узагальнювальний показник фінансового стану підприємства, що включає ряд локальних, характеризуючих фінансову стійкість, ліквідність і платоспроможність.

2. Визначення джерел і напрямів розвитку фінансової кризи на підприємстві. Основна мета будь-якого підприємства в умовах ринку – розвиток. Відносна оцінка виникнення ризику банкрутства підприємства має велике значення для визначення його стійкого фінансового розвитку.

3. Формування класів ризиків і їх ідентифікація. Міра ризику, до якої належить підприємство, визначається згідно з прогнозними значеннями узагальнювального і локальних показників фінансового стану підприємства і дає можливість здійснити кластеризацію підприємства залежно від рівня загрози фінансового ризику.

4. Аналіз можливостей зниження впливу ризику на діяльність підприємства.

5. Вибір методу антикризового управління фінансовим станом підприємства.

6. Формування фінансової стратегії підприємства з урахуванням ризику.

На сучасному етапі розвитку економіки необхідно використовувати науково обґрунтовані принципи довгострокового функціонування бізнесу, чому має сприяти формування фінансової стратегії підприємства. Необхідність

формування фінансової стратегії підприємства обумовлена важливістю формування чітких і раціональних довгострокових цілей його розвитку.

У процесі формування фінансової стратегії підприємства слід враховувати вплив зовнішнього середовища. Як показує досвід і підтверджує практика, ризики для платоспроможності та фінансової стійкості в сучасних умовах є наслідком невідповідності стратегії підприємства змінам у зовнішньому середовищі. Зовнішнє середовище є нестабільним, складним і важко прогнозованим для бізнесу. Тому умовою виживання та сталого розвитку підприємств є врахування найважливіших факторів фінансового ризику.

Розглянемо механізми реалізації фінансових стратегій. Цей блок включає в себе коригування можливостей підприємства та адаптацію фінансової стратегії.

З метою визначення доцільності реалізації фінансової стратегії з урахуванням фінансових ризиків формується матриця визначення напрямку стратегічного розвитку та рівня фінансового ризику (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Матриця визначення фінансової стратегії*

ФСП					
Гарна	4.1	4.2	4.3	4.4	
Задовільна	3.1	3.2	3.3	3.4	
Незадовільна	2.1	2.2	2.3	2.4	
Кризисна	1.1	1.2	1.3	1.4	
	Катастрофічна	Висока	Середня	Низька	Ступінь ризику

*Джерело: Складено автором за даними навчального посібника [26, с.25]

Розподіл аналізованих підприємств за зонами кількісної оцінки дозволяє діагностувати тип фінансової стратегії, притаманний кожному підприємству.

Дворівневий показник a_{ij} характеризує рівень фінансового стану підприємства в зоні якісної оцінки від 1 (високий) до 4 (низький) за i -м параметром та рівень ризику від 1 (високий) до 4 (низький) за j -м параметром.

Аналіз фінансового стану ТОВ "МЕДПРАЙМ", проведений у Розділі 2, показує, що компанія займає 2,2 квадрата у 2021 році та переміщується до 3,3 квадрата у 2022 році.

Певні типи фінансових стратегій промислових підприємств можуть бути охарактеризовані в такий спосіб (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Типи фінансових стратегій промислових підприємств*

№ квадрата матриці	Визначення фінансового стану підприємства залежно від ступеня ризику	Зміст фінансової діяльності підприємства (стратегії)
1	2	3
1.4	Кризи, коли фінансове становище компанії має тенденцію до погіршення, а рівень ризику низький.	Необхідно розробити та впровадити заходи для подолання кризи.
2.4	Фінансовий стан компанії має тенденцію до погіршення, а рівень ризику є низьким.	Досягнувши стабільного розвитку, підприємства можуть уникнути небезпечних зон матриці. Чим вищі темпи зростання, тим швидше підприємства переходять у верхній квадрант матриці.
3.4	Компанія має задовільний фінансовий стан та низький рівень ризику.	Це достатньо успішна діяльність. Однак, не всі можливості для розвитку були використані. Стабільна та динамічна діяльність забезпечить подальше покращення фінансово-економічної ситуації та можливість потрапляння у верхній квадрант матриці.
4.4	Фінансовий стан компанії добрий, має тенденцію до нестабільності та низький рівень ризику.	Успішний бізнес має можливості для подальшого зростання. Єдиною можливою стратегією є збереження поточної форми діяльності.
1.3	Фінансовий стан компанії є критичним, а рівень ризику має середню тенденцію до зростання.	Цей резерв визнається, коли приймається рішення про зменшення заборгованості у звітному періоді або коли збільшення заборгованості є меншим, ніж фінансові витрати.
2.3	Фінансовий стан бізнесу є незадовільним з тенденцією до покращення та середнім рівнем ризику.	Підприємство намагається підтримувати свою платоспроможність лише за рахунок збільшення боргу. Через низьку продуктивність підприємства, воно не в змозі фінансувати виробництво та розвиток за рахунок власних коштів. Фінансова рівновага нестабільна, складається критична ситуація.
3.3	Фінансовий стан компанії задовільний, але має нестабільну тенденцію розвитку, а рівень ризику - середній.	Компанія задоволена поточними темпами зростання обсягів бізнесу, а рівень боргу залишається незмінним, незважаючи на економічні припущення. Наявні фінансові ресурси можуть забезпечити збільшення обсягів діяльності.
4.3	Фінансовий стан компанії добрий з тенденцією до зростання та середнім рівнем ризику.	Підприємства, які досягли межі свого розвитку. Перспективами розвитку цих підприємств є реструктуризація, вихід на нові ринки та агресивна маркетингова політика, яка допоможе їм уникнути потрапляння в нижній квадрант матриці.

Продовження табл. 3.2

1	2	3
1.2	Фінансовий стан компаній є критичним, але покращується і знаходиться під високим ризиком.	Становище компанії є нестабільним і проблемним. Нестача коштів у компанії пов'язана зі зниженням економічної рентабельності. Оскільки власних коштів компанії більше не вистачає, рівень зовнішнього боргу залишається незмінним або зростає лише для покриття витрат на фінансування. Оскільки економічна рентабельність є нижчою за вартість запозичень, подальше збільшення боргу є неможливим.
2.2	Незадовільний фінансовий стан підприємств з нестійкими тенденціями розвитку та високим рівнем ризику.	Нестабільні підприємства. Підприємства баланують між ризиком повернення до нижнього квадранту матриці та можливістю піднятися до верхнього квадранту.
3.2	Фінансовий стан компанії є задовільним з тенденцією до зростання та високим рівнем ризику.	Фінансовий стан компанії стабільний. Власних коштів компанії достатньо для фінансування виробництва з метою розвитку. Структура фінансових ресурсів є оптимальною, а заплановані обсяги діяльності адекватно покриваються фінансовими ресурсами. Змін в обсягах боргових зобов'язань та фінансових витрат немає.
4.2	Фінансовий стан компанії хороший і має тенденцію до зростання, але ризику високі.	Це непогана ситуація, але тенденція нестабільного розвитку має негативний вплив, і за несприятливих умов країна може потрапити до нижнього квартилю матриці. Поточна позиція в матриці може бути збережена шляхом усунення причин нестабільного розвитку.
1.1	Критичний фінансовий стан компаній з нестабільними тенденціями та критичним рівнем ризику.	Підприємство знаходиться в критичній ситуації. Для покращення ситуації необхідна комплексна система оздоровлення фінансово-господарської діяльності. Підприємству необхідно покращити результати фінансово-господарської діяльності, щоб мати можливість перейти до квартилів 3.2, 4.1, 2.3 та 1.4. Надалі бажано наблизити підприємства до меж потенційного розвитку.
2.1	Фінансовий стан компанії не є задовільним, але є тенденція до покращення, а ризик є критичним.	Підприємства у кризовому стані. Якщо фінансово-економічна ситуація сприятливо покращується, існує висока ймовірність того, що ситуація покращиться і в майбутньому.
3.1	Фінансовий стан компанії є задовільним з тенденцією до покращення, рівень ризику кризовий	Старіючі підприємства. Необхідно забезпечити тенденцію розвитку вправо, щоб уникнути регресу до квадратів 1.1 або 1.2. Пріоритетами є вихід у нові сегменти та впровадження інновацій.
4.1	Фінансовий стан компанії добрий, з тенденцією до зростання, а ризику знаходяться на критичному рівні.	Підприємство характеризується ефективною фінансовою діяльністю та має фінансові умови для розвитку. Підприємство має добрі перспективи розвитку. Господарська діяльність приносить позитивні фінансові результати, є потенціал для збільшення обсягів діяльності за рахунок зовнішнього фінансування.

*Джерело: Складено автором за даними навчального посібника [15, с.36]

Представлена в табл. 3.2 класифікація типів фінансової стратегії передбачає пошук таких варіантів фінансової стратегії підприємства, які

забезпечують найкраще співвідношення між наявними можливостями та бажаними результатами його функціонування. Для вибору конкретного варіанту фінансової стратегії розвитку підприємства необхідно розподілити аналізовані промислові підприємства на кількісні зони фінансового стану з урахуванням факторів ризику. Це дає змогу обрати фінансові стратегії, специфічні для кожного підприємства.

Тому для нашого підприємства була обрана стратегія 3.3:

Підприємство задоволене поточними темпами зростання обсягів бізнесу, а рівень заборгованості не змінився, незважаючи на економічні припущення. Поточний фінансовий потенціал може забезпечити збільшення обсягів діяльності.

Тому, хоча кардинальних змін у діяльності підприємства не очікується, можна запропонувати удосконалення базового підходу до інформаційного забезпечення з метою підвищення ефективності управління процесом формування фінансової стратегії підприємства. Це вдосконалення базується на створенні підходу до аналізу, структуризації та подальшої оцінки вхідних інформаційних потоків в процесі формування фінансової стратегії компанії.

Прогнозування ступеня загрози виникнення фінансового ризику на підприємстві включає шість етапів.

1. Визначаються локальні показники за групами факторів. Для цього здійснюється селекція незалежних перемінних шляхом визначення комбінації показників для багатofакторної лінійної регресійної функції. Задача цього етапу полягає у виборі таких фінансових показників, які дозволяють зробити об'єктивні висновки про ліквідність, платоспроможність, фінансову сталість і, загалом, про фінансовий стан підприємства. Для вирішення цієї задачі необхідно дотримуватись такі критеріїв добору фінансових індикаторів:

- рівень кореляційного зв'язку (мультиколінеарність) між окремими показниками, що включаються в регресійну функцію, повинен бути мінімальним;

- показники повинні відображати дійсний рівень ліквідності, фінансової

сталості і фінансового стану підприємства (критерій об'єктивності).

2. Формуються два локальних показники: локальний показник, що характеризує ліквідність і платоспроможність підприємства (I_L); локальний показник, що характеризує його фінансову сталість (I_{fc}).

3. Розрахунок незалежних змінних (фінансових показників) і побудова на їх основі матриць ліквідності і платоспроможності та фінансової сталості для підприємств, що складають сукупність спостережень.

4. Розрахунок середніх значень кожного з показників по обох матрицях локальних показників. Упорядкування отриманих середніх у формі двох векторів – рядків та одержання двох векторів – стовпчиків середніх значень незалежних перемінних, шляхом здійснення транспонування матриць.

5. Побудова коваріаційних матриць значень незалежних перемінних, відповідно, для кожного локального показника. На головних діагоналях матриць знаходяться дисперсії відповідних незалежних перемінних.

6. Побудова зворотних матриць. Розрахунок векторів оцінок параметрів, шляхом перемноження отриманих зворотних матриць на середнє значення перемінних.

В теперішній час швидкими темпами розвивається науково-технічний прогрес, що дозволяє підприємствам працювати більш ефективніше і отримувати ще більше прибутків при цьому затрачаючи менше часу. Тому розробляється певне програмне забезпечення, яке автоматизує діяльність економістів на підприємстві і допомагає швидко проаналізувати необхідну інформацію.

З цією метою була розроблена програма, яка дозволяє визначити ймовірність настання банкрутства підприємством на основі моделей Альтмана та Терещенка. Індекс кредитоспроможності Альтмана є класичною моделлю визначення ймовірності банкрутства підприємства, яку використовують багато підприємств як за кордоном, так і в Україні. А універсальна дискримінантна функція Терещенка є більш адаптованою до української економіки, що дозволяє її використовувати в оцінці банкрутства підприємств в Україні.

Оскільки процес антикризового управління підприємством повинен гарантувати можливість поступового виходу підприємства з кризової ситуації та ефективного функціонування в ринковому середовищі, необхідно використовувати сучасні інформаційні технології для забезпечення оперативності та актуальності процесу прийняття управлінських рішень, а також найбільш повного врахування практики та досвіду менеджерів у прийнятті складних управлінських рішень.

Автоматизовані інформаційні системи підтримки антикризового управління підприємством повинні відповідати наступним вимогам: система повинна бути легкою в освоєнні та ефективною у використанні; інтелектуальність: система повинна генерувати конкретні висновки на основі наявної інформації, підтримувати менеджерів у процесі прийняття рішень, база знань поповнюється новою інформацією; інтеграція: всі модулі автоматизованої інформаційної системи добре взаємодіють один з одним; помилковість: система покликана запобігати помилкам і давати можливість користувачам уникати помилок.

Інтегровані автоматизовані системи антикризового управління підприємством будуються на основі багатокomпонентної організації діяльності підприємства, включаючи автоматизовані інформаційні системи фінансового управління та бухгалтерського обліку, управління виробництвом і логістикою, управління маркетингом та інвестиціями, управління персоналом та загального менеджменту. Кожна з цих систем, з одного боку, самостійно містить необхідні етапи антикризового управління, а з іншого - добре інтегрована в єдину автоматизовану інформаційну систему корпоративного антикризового управління.

Таким чином, основною метою антикризового управління є забезпечення стабільного фінансового стану в результаті своєчасного реагування на зміни, спричинені зовнішнім середовищем (економічні, політичні, соціальні та міжнародні трансформації), шляхом впровадження інструментів антикризового управління, які сприяють вирішенню тимчасових фінансових труднощів та

подоланню кризових явищ. У всіх секторах та на всіх рівнях управління слід враховувати можливість виникнення кризових явищ та механізми їх подолання. Для забезпечення ефективності процесу управління фінансовими ризиками на підприємстві необхідно проводити діагностику фінансового стану підприємства та загрози банкрутства, що дозволяє враховувати зовнішні фактори.

3.2. Стратегія розвитку підприємства в умовах ризику

На сучасному етапі розвитку економіки необхідно використовувати науково обґрунтовані принципи довгострокового функціонування бізнесу, чому має сприяти формування фінансової стратегії підприємства. Необхідність формування фінансової стратегії підприємства обумовлена важливістю формування чітких і раціональних довгострокових цілей його розвитку.

Вирішення проблеми вдосконалення процесу формування фінансової стратегії підприємства залежить від створення алгоритму її формування. Алгоритм формування стратегії підприємства в умовах ризику являє собою логічну схему (рис. 3.1), побудовану у вигляді загальної послідовності етапів у контексті проблеми, що вирішується.

Алгоритм формування фінансової стратегії підприємства в умовах ризику складається з двох блоків.

Блок 1 Розробка фінансової стратегії для підприємства в умовах ризику
Для розробки стратегії необхідно визначити довгострокові цілі розвитку підприємства, а також проаналізувати та оцінити його фінансовий стан. Для цього необхідно оцінити поточний фінансовий стан підприємства та визначити ступінь фінансового ризику. У процесі розробки фінансової стратегії підприємства необхідно враховувати вплив зовнішнього середовища шляхом моніторингу виявлених зовнішніх факторів ризику.

Блок 2 Розробка механізмів адаптації фінансових стратегій. Цей механізм включає адаптацію потенціалу підприємства до впливу зовнішніх факторів

ризиків та адаптацію фінансової стратегії до кількості та масштабів ідентифікованих загроз фінансових ризиків.

З метою адаптації фінансової стратегії підприємства для запобігання ризикам неплатоспроможності було створено матрицю, яка дозволяє визначити напрямки коригування управлінських дій відповідно до поточного рівня фінансового стану та фінансових ризиків підприємства.

Рис. 3.1. Алгоритм формування фінансової стратегії ТОВ «МЕДПРАЙМ»

Це пов'язано з тим, що ефективність прийнятої фінансової стратегії залежить від повноти та якості інформації.

Інформаційна інфраструктура компанії - це невід'ємна частина бізнес-систем, яка включає технічні засоби, комунікації, програмне забезпечення та

інформаційні продукти, що забезпечують виконання функцій управління виробництвом.

Інформація, що збирається в управлінських системах для обробки та аналізу, повинна відповідати наступним вимогам

- Своєчасність, тобто інформація про витрати, доходи і прибуток повинна надходити тоді, коли є сенс її аналізувати;

- достовірність (щоб не витрачалися додаткові зусилля і час на перевірку інформації); обґрунтованість (суттєвість), тобто інформація повинна бути корисною для прийняття рішень; і

- Корисність, тобто вигоди від використання інформації повинні виправдовувати витрати на її отримання; та

- Повнота, тобто не повинно бути жодних недоліків; та

- Зрозумілість, тобто не повинно вимагатися великих зусиль для "розшифровки" інформації; і

- Ефективність знань. Тому для підвищення ефективності управління процесом формування фінансової стратегії підприємства необхідно удосконалити базовий підхід до інформаційного забезпечення. Таке вдосконалення базується на створенні підходів до аналізу, структуризації та подальшого оцінювання вхідної інформації в процесі формування фінансової стратегії підприємства.

Застосування цих підходів дає можливість побудувати просторово-часові моделі інформаційного циклу системи управління підприємством та визначити ступінь стійкості його стратегічного розвитку.

ТОВ "МЕДПРАЙМ" має на меті утримання стабільної позиції на ринку та подальше збільшення обсягів продажів, прибутку та масштабів діяльності, що може бути досягнуто трьома шляхами

- Зміцнення існуючих потужностей та ресурсів - інтенсивне зростання;

- Партнерство з іншими компаніями - інтегроване зростання;

- Вихід в інші сфери, не пов'язані з основним бізнесом - диверсифіковане зростання.

Класифікація організаційних стратегій зростання (табл. 3.3):

1. Стратегії інтенсивного зростання. Вибір стратегії інтенсивного зростання ґрунтується на тому, чи існують для компанії наступні можливості:

- Збільшити частку ринку та продажі певного продукту на існуючому ринку;
- 2. Освоїти нові ринки
- Освоєння нових ринків;
- запропонувати нові продукти на існуючих ринках.

Таблиця 3.3

Класифікація організаційних стратегій зростання*

Основний стратегічний напрямок зростання	Різновид основної стратегії
Інтенсивне зростання	Глибоке проникнення на ринок Розвиток ринку Розвиток товару
Інтегративне зростання	Пряма інтеграція Зворотна інтеграція Вертикальна інтеграція Горизонтальна інтеграція
Диверсифікація	Вертикальна диверсифікація Горизонтальна диверсифікація Конгломеративна диверсифікація

*Джерело: Складено автором за даними навчального посібника [36, с.52]

2. стратегії інтегрованого зростання - це стратегії, спрямовані на покращення результатів діяльності компанії шляхом об'єднання зусиль з іншими компаніями. Залежно від того, хто інтегрується, їх можна поділити на пряму інтеграцію, зворотну інтеграцію, вертикальну інтеграцію та горизонтальну інтеграцію.

3. стратегії диверсифікації не належать до стратегій інтенсивного зростання. Стратегії диверсифікації не належать до стратегій інтенсивного зростання, оскільки вихід на новий ринок з новим продуктом неможливий з існуючими ресурсами компанії і вимагає структурних змін.

Стратегії диверсифікації використовуються, коли компанія відкриває для себе нові можливості в інших сферах. У деяких випадках така стратегія може бути необхідною, коли ринок, на якому працює компанія, скорочується,

що змушує компанію шукати інші види діяльності. Теорія і практика стратегічного менеджменту розрізняють вертикальну диверсифікацію, горизонтальну диверсифікацію і конгломератну диверсифікацію.

Антикризові стратегії - це стратегії, які оптимізують поведінку компанії в умовах галузевого спаду, стійкого зниження ключових фінансових показників або загрози банкрутства. Вона включає комплекс заходів у сфері планування, управління персоналом, фінансів, юриспруденції та інших сферах, які захищають компанію від загрози банкрутства або значного спаду і створюють необхідні умови для переходу до відновлення. Спад виробництва, фінансів та інших ключових показників, що визначають ефективність роботи компанії на ринку, є природним і детермінованим.

Теоретичні дослідження та практичні результати довели, що досить ефективними є стратегії інтегративного зростання та стратегії диверсифікації.

Основні причини, чому компанії вступають у стратегічні альянси, полягають у наступному:

- Партнерства забезпечують стійкі канали для передачі передових ноу-хау
- Партнерство розширює сферу діяльності компанії та полегшує доступ до невідомих технологій; та
- Спільні розробки та інноваційні проекти можуть допомогти зменшити витрати на інноваційні процеси;
- Партнерства дозволяють інтегруватися в мережі інноваційно-орієнтованих організацій;
- Партнерства дозволяють вийти на міжнародну арену, зберігаючи при цьому диференціацію та спеціалізацію.

У багатьох випадках стратегічні партнерства є поєднанням зусиль в одній галузі і не заважають компаніям залишатися конкурентами на інших ринках. Це може призвести до економії на обсягах за рахунок спільного здійснення певних дій та розподілу доходів.

Існує два підходи до оцінки ефективності партнерств:

1. 1. він базується на "прямому" порівнянні результатів партнерства та ресурсів, використаних для досягнення цих результатів. Це фінансова оцінка вигод і витрат від партнерської взаємодії як на рівні партнерства в цілому (стратегічна ефективність партнерства), так і на рівні кожного окремого учасника.

2. соціально-психологічні аспекти коментарів учасників щодо досягнутих результатів спільної взаємодії базуються на "опосередкованій" оцінці учасниками досягнутих ефектів партнерських відносин, що, в свою чергу, впливає на оцінку "неекономічних" ефектів.

До техніко-технологічних причин можна віднести збереження виробничого потенціалу підприємства, підвищення рівня завантаження виробничих потужностей, виявлення найбільш прогресивних варіантів використання ресурсів та демонстрацію передових досягнень науково-технічного прогресу.

Соціальні чинники включають захист зайнятості та висококваліфікованих працівників, створення нових робочих місць та інноваційну політику.

Фінансові причини включають диверсифікацію ризиків між секторами бізнесу та обсягами виробництва, а також фінансову стабільність.

Основними етапами забезпечення процесу формування стратегічного розвитку підприємства є

1) Аналіз інформаційних потоків.

Розуміння механізмів роботи підприємства та виявлення причин дублювання, надмірності, неповноти, інформаційних помилок та затримок. Кожен інформаційний потік є єдиним інформаційним рухом і має такі характеристики [36].

- Документ (фізично містить інформацію)
- Предмет (до якої сфери діяльності організації відноситься інформація);
- Виконавець (хто передає цю інформацію);
- Періодичність (як часто передається інформація, наприклад, щомісяця, щокварталу, щодня тощо).

На цьому етапі здійснюється аналітична типологія інформаційних потоків у процесі формування стратегічного розвитку підприємства. Іншими словами, здійснюється збір, ідентифікація та аналіз вхідних та вихідних інформаційних потоків.

2) Структурування інформаційних потоків

На етапі структурно-функціонального аналізу інформаційних потоків у процесі формування фінансової стратегії підприємства інформаційні потоки слід класифікувати за характером даних та ступенем впливу інформації на процес прийняття управлінських рішень.

3) Оцінка інформаційних потоків

Складається з оцінки та оптимізації інформаційних потоків у процесі формування стратегії розвитку підприємства, обробки та оцінки інформації в процесі формування структури стратегічного потенціалу, прогнозування тенденцій розвитку підприємства та розробки заходів щодо активного реагування на зміни стану підприємства.

Таким чином, об'єктивною закономірністю розвитку ринкової економіки є циклічний характер функціонування з наявністю кризової стадії. Банкрутство є фундаментальним механізмом перерозподілу капіталу та структурної перебудови економіки держави, притаманним ринковій економіці, який, з одного боку, сприяє підвищенню ефективності ринкової економіки, а з іншого - створює серйозні проблеми для суб'єктів господарювання.

Діагностика є необхідним засобом профілактики банкрутства підприємства. Вона проводиться з метою виявлення негативних тенденцій, причин, що обумовили їх, і запобігання виникненню кризових явищ. Діагностику банкрутства підприємства пропонується проводити в три етапи: діагностика ліквідності, діагностика фінансової сталості та діагностика банкрутства.

3.3. Формування механізму управління фінансовими ризиками в ТОВ «МЕДПРАЙМ»

Значна частина підприємств в Україні незадоволена структурою свого капіталу та відчуває нестачу оборотного капіталу. Своєчасна розробка та реалізація заходів щодо поліпшення фінансового стану в довгостроковій перспективі дозволить таким підприємствам підвищити потенціал власності та відновити платоспроможність і прибутковість. Попередження виникнення несприятливих кризових явищ на підприємствах можливе лише за умови систематичного забезпечення управлінської команди інформацією про поточний рівень фінансової стійкості та можливості підприємства щодо подальшого розвитку. Така фінансово-аналітична інформація має бути отримана на основі результатів оцінки фінансового стану підприємства.

Фінансовий стан - це комплексний стан, який характеризує діяльність підприємства за певний період, інтегрований за допомогою низки показників, що відображають ступінь забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, раціональність їх розміщення, забезпеченість власними оборотними коштами для своєчасних грошових розрахунків за зобов'язаннями та його ефективну господарську діяльність у майбутньому [70].

Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності.

Основним завданням оцінки фінансового стану підприємства є своєчасне виявлення та усунення недоліків у його фінансовій діяльності та пошук управлінських рішень для поліпшення фінансового стану підприємства та уникнення банкрутства.

Основним шляхом поліпшення фінансового стану є мобілізація внутрішніх резервів підприємства (відкритих і прихованих).

Пошук резервів, які можуть бути використані для поліпшення фінансового стану підприємства, здійснюється при комплексній оцінці всіх складових діяльності підприємства.

Так, проаналізувавши ТОВ "МЕДПРАЙМ", було виявлено ще декілька варіантів покращення фінансового стану підприємства. Це можна зробити за рахунок збільшення вхідних грошових потоків та зменшення вихідних грошових потоків; можливими причинами збільшення вхідних грошових потоків ТОВ "МЕДПРАЙМ" є

- Збільшення виручки від реалізації продукції;
- продаж частини основних засобів; та
- рефінансування дебіторської заборгованості.

Однією з основних цілей пошуку резервів є скорочення грошових потоків.

- Платежі за товари, роботи та послуги, що включаються до загальних витрат;
- Платежі за товари, роботи та послуги, що не включаються до загальних видатків; та
- Реальні та фінансові інвестиції
- Платежі до податкового та інших бюджетів.
- Повернення капіталу, залученого на фінансових ринках.

На обороти за останніми двома напрямками підприємствам важко впливати. Розмір платежів до податкового та інших бюджетів визначається встановленим державою порядком визначення об'єктів оподаткування, ставок податків та строків їх сплати. Розмір платежів та відсотків визначається умовами кредитних договорів та облігаційних позик. Вплив компаній на перші три напрямки є ширшим.

Скорочення витрат, що покриваються за рахунок собівартості продукції та прибутку, є основним внутрішнім резервом підвищення платоспроможності підприємства.

ТОВ "МЕДПРАЙМ" має наступні фактори, що впливають на собівартість продукції

- Обсяг виробництва
- Асортимент та різноманітність продукції

- Технічний рівень виробництва
- Організація виробництва та умови праці
- Ціна реалізації одиниці продукції

Основним шляхом зниження витрат є економія всіх видів ресурсів, що споживаються у виробництві; зниження трудомісткості продукції та підвищення продуктивності праці на ТОВ "МЕДПРАЙМ" може бути досягнуто за рахунок

- Використання передових, високопродуктивних технологій.
- Заміна та модернізація застарілого обладнання.
- Підвищення вимогливості до сировини, матеріалів, комплектуючих та напівфабрикатів з боку постачальників та впровадження вхідного контролю якості.

В умовах конкуренції все більшого значення для ТОВ "МЕДПРАЙМ" набуває оптимізація збутової політики. Стимулювати збут можна різними способами. Бажаних результатів можна досягти, якщо

- Пропонування знижок клієнтам
- Помірного зниження цін.
- Колективна реклама.

З метою оптимізації розміру дебіторської заборгованості ТОВ "МЕДПРАЙМ" слід обирати найбільш вигідні умови та форми розрахунків зі споживачем (передплата, відстрочка платежу, за фактом відвантаження товару). Надання можливості споживачам платити пізніше, незважаючи на великий обсяг дебіторської заборгованості, є бажаним, оскільки це збільшує обсяг продажів і одночасно збільшує прибуток (стимулює продажі в конкурентному середовищі). З іншого боку, це тягне за собою ризик понесення додаткових витрат на залучення короткострокових банківських кредитів для покриття дебіторської заборгованості [61].

Тому важливим напрямом зміцнення фінансової стійкості є мобілізація нерозподіленого прибутку. Це включає в себе

- Реорганізація активів підприємства;

- комплекс заходів щодо зміни структури та складу активів балансу; та
- конвертацію наявних матеріальних і фінансових активів у грошові кошти.

Відповідно, в рамках реструктуризації активів ТОВ "МЕДПРАЙМ" можуть бути використані наступні заходи

1. використання прихованих резервів. Приховані резерви - це частина власного капіталу підприємства, яка не відображена в балансі. Величина прихованих резервів в активній частині балансу дорівнює різниці між балансовою та фактичною (вищою) вартістю окремого об'єкта активів компанії.

Для виявлення та мобілізації прихованих резервів використовуються такі методи

- Експертний метод - базується на визначенні причинно-наслідкового зв'язку між станом окремих сфер діяльності підприємства та величиною чистого грошового потоку підприємства. Результати цього методу залежать від кваліфікації та досвіду експерта;

- Метод зовнішнього порівняльного аналізу. Суть цього методу полягає в порівнянні ключових показників діяльності досліджуваного підприємства з показниками аналогічних підприємств, що функціонують приблизно в такому ж бізнес-середовищі і мають такий же обсяг і склад управлінських ресурсів. Якість результатів, отриманих за допомогою цього методу, залежить від точності порівняльного аналізу, ступеня достовірності інформації та точності інформаційного забезпечення. Метод вимірює резерви підвищення ефективності діяльності та покращення фінансового стану підприємств, але не вказує, яким чином можна досягти цих результатів. Тому його слід використовувати як попередній метод;

- Метод внутрішнього порівняльного аналізу. Пошук резервів відновлення платоспроможності методом внутрішнього порівняльного аналізу здійснюється лише на підприємствах, які здійснюють однотипну діяльність і мають порівнянні між собою структурні підрозділи;

- Метод функціонально-вартісного аналізу. Суть цього методу полягає у виявленні принципово нових технічних, технологічних та управлінських

рішень щодо здійснення господарської діяльності, які забезпечують раціоналізацію витрат при збереженні якості та споживчих характеристик. Цей метод є універсальним інструментом для пошуку внутрішніх резервів економії витрат, збільшення грошових потоків за рахунок поліпшення споживчих характеристик продукції, а також вдосконалення конкретних бізнес-процесів;

- Реінжиніринг бізнес-процесів - це фундаментальний перегляд і радикальне перепроєктування бізнес-процесів з метою досягнення кардинальних і радикальних змін у найважливіших показниках діяльності сучасних компаній, таких як вартість, якість, сервіс і швидкість.

Мобілізація прихованих резервів ТОВ "МЕДПРАЙМ" може бути здійснена наступними шляхами

- шляхом продажу частини основних та оборотних активів, не пов'язаних безпосередньо з виробництвом та реалізацією продукції (будівлі та споруди, не призначені для виробництва, корпоративні права інших підприємств, боргові зобов'язання, нематеріальні активи та наднормативні запаси сировини та матеріалів);

- індексація балансової вартості основних фондів, які не можуть бути реалізовані без переривання нормального виробничого циклу. У разі індексації основних засобів змінюється склад пасивів (збільшуються статті "статутний капітал" або "додатковий капітал").

2. Використання зворотного лізингу.

Зворотній лізинг - господарська операція, що передбачає продаж основних фондів з одночасним зворотним отриманням таких основних фондів в оперативний або фінансовий лізинг (рис. 3.2).

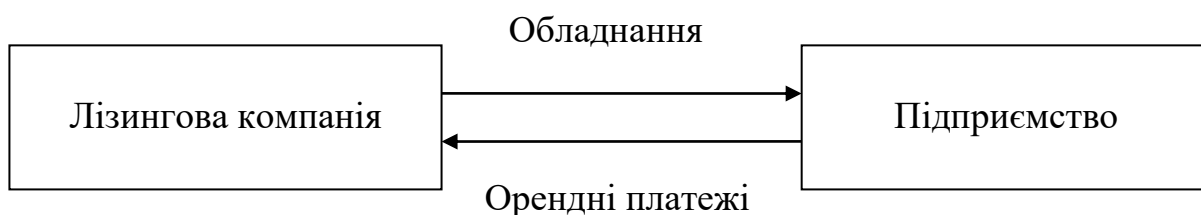

Рис. 3.2. Схема зворотного лізингу [97]

Основні етапи проведення зворотного лізингу:

- укладання з потенційним лізингоодержувачем договору купівлі-продажу основних засобів з розстрочкою платежу на весь строк лізингу. Як правило, оплата здійснюється щомісячними платежами рівномірно або розмірами, що збільшуються. При цьому ціна обладнання дорівнює його залишковій вартості на момент укладання договору з урахуванням податку на додану вартість. Зазначимо, що договір купівлі-продажу основних фондів повинен укладатись не на продаж майна як цілісно-майнового комплексу, оскільки тоді набуває чинності стаття 19 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», а кожного окремого об'єкта (відповідно до статті 20 цього ж закону). Вартість майна при цьому повинна встановлюватись відповідно до його залишкової балансової вартості (або іншим способом, який буде більш вигідний для підприємства). Вартість реалізованого майна при укладенні договору про зворотний лізинг повинна бути оптимальною як для майбутнього лізингоодержувача, так і для лізингодавця, оскільки отримані кошти підприємство використає для фінансування своєї діяльності;
- надання кредиту лізингодавцю або, що буває рідше, безпосередньо підприємству, що санується. Для фінансування угоди лізингова компанія найчастіше залучає банківські кредити. Так відбувається тому, що значна частина лізингових компаній – це дочірні компанії банків. Кредитний договір
- оформляється одночасно з договором лізингу, що містить умову повернення устаткування у підприємства по закінченні строку лізингового договору;
- використання коштів, отриманих від лізингової компанії або банку, на поточні потреби підприємства. Ці кошти підприємство одержує в оплату реалізованого майна, яке згодом стає предметом лізингу;

- укладання договору лізингу на строк повної амортизації устаткування і максимально можливої амортизації основних засобів першої групи, застосовуючи прискорені методи нарахування амортизації;
- зарахування основних фондів на баланс лізингодавця – це є основним елементом тимчасової реструктуризації власності підприємства і надає кредиторам підприємства, що санується, більшу забезпеченість повернення коштів, ніж майнова застава при інвестиційному кредитуванні;
- здійснення розрахунків між лізингодавцем і лізингоодержувачем. Структура лізингових платежів виражена двома складовими: погашенням вартості устаткування й виплат маржі лізингової компанії;
- здійснення розрахунків між лізингодавцем і його кредиторами. Повернення кредиту банку й виплати відсотків по кредиту лізингодавець здійснює з коштів, отриманих у вигляді лізингових платежів;
- після закінчення дії договору лізингу устаткування передається на баланс лізингоодержувача по нульовій (або мінімальній) залишковій вартості. Але це залежить від строку, на який укладено договір лізингу, і методів нарахування амортизації, що застосовують до таких основних засобів.

Крім головного ефекту зворотного лізингу – зміни структури капіталу лізингоодержувача, є непрямі позитивні ефекти для учасників угоди. Видимі переваги зворотного лізингу перед амортизацією устаткування на балансі підприємства полягають у тому, що лізингові платежі в повному обсязі відносяться на витрати лізингоодержувача й, відповідно, знижують оподатковувану базу за податком на прибуток. Крім того, використання механізму прискореної амортизації лізингодавцем дозволяє здійснити економію по виплатах податку на прибуток у перші роки використання обладнання, що дозволяє одержати додаткову вигоду при оцінці вартості грошей з урахуванням фактора часу, тобто при дисконтуванні.

Таким чином, зворотний лізинг розглядається як спосіб збільшення питомої ваги оборотних активів у загальній величині активів підприємства, що дасть можливість підприємству покращити більшість економічних показників і

вивести підприємство із розряду банкрутуючих.

3. Здача в оренду основних фондів, які не повною мірою використовуються у виробничому процесі.

4. Продаж деяких низькорентабельних бізнес-одиниць та основних засобів.

Ця операція забезпечить ТОВ "МЕДПРАЙМ" інвестиційні ресурси для перепрофілювання виробництва на більш прибуткові види діяльності.

Ще одним напрямком, який покращує фінансовий стан ТОВ "МЕДПРАЙМ", є постійне прогнозування та моніторинг. Це пов'язано з тим, що для того, щоб правильно управляти своїм виробництвом і позитивно впливати на формування показників господарсько-фінансової діяльності, необхідно постійно використовувати дані про його стан і зміни, що відбуваються в ньому.

Система заходів ТОВ "МЕДПРАЙМ" щодо підтримки економічної стабільності включає в себе

- Постійний моніторинг внутрішнього і зовнішнього становища компанії
- розробку заходів щодо зниження зовнішньої вразливості компанії
- розробку плану готовності на випадок виникнення проблем та здійснення попередніх заходів для забезпечення їх реалізації; та
- Реалізація практичного плану дій у кризовій ситуації; прийняття ризикованих і нестандартних рішень у разі відхилення від ситуації, що склалася;
- координація дій усіх учасників та управління реалізацією заходів та їх результатами.

За таких умов можна забезпечити систему моніторингу кожної складової економічної стійкості акціонерного товариства "МЕДПРАЙМ", що надає можливість оптимізувати її відповідно до перспектив розвитку [81].

Отже, для забезпечення задовільного фінансового стану в товаристві з обмеженою відповідальністю "МЕДПРАЙМ" необхідно розробити та забезпечити впровадження системи аналізу та оцінки фінансового стану,

адаптованої до особливостей функціонування цього підприємства на ринку, викликів його фінансової стратегії та політики, фінансового менталітету його власників тощо. Нижче наведені деякі з ключових питань, які потребують вирішення.

Висновки до розділу 3:

1. Метою антикризового управління є відновлення платоспроможності, ліквідності та належного рівня фінансової стійкості. Для досягнення цієї мети розроблено та запропоновано організаційно-методичні підходи, що базуються на оцінці змін фінансового стану підприємства з урахуванням впливу фінансових ризиків. Це є частиною загальної стратегії підприємства і полягає у використанні методів попередньої діагностики загрози неплатоспроможності та механізмів корпоративної санації, що забезпечують захист від неплатоспроможності.

Класифікація видів фінансової стратегії дозволяє дослідити варіації фінансової стратегії підприємства та оптимальне співвідношення між наявними можливостями та бажаними результатами його функціонування. Для вибору певних варіантів фінансової стратегії розвитку підприємства необхідно розподілити аналізовані промислові підприємства на числові зони фінансового стану з урахуванням факторів ризику. Це дає змогу обрати фінансову стратегію, специфічну для кожного підприємства.

2. Антикризові стратегії - це стратегії, що оптимізують поведінку підприємства в умовах промислового спаду, стійкого зниження основних фінансових показників діяльності та загрози банкрутства. Вона включає в себе комплекс заходів у сфері планування, управління персоналом, фінансів, права та інших сферах, які захищають підприємство від загрози банкрутства або значного спаду і створюють необхідні умови для відновлення діяльності підприємства. Спад виробництва, фінансів та інших ключових показників, що визначають ефективність функціонування підприємств в умовах ринку, є закономірним і визначальним.

Оскільки ефективність прийнятої фінансової стратегії визначається повнотою та якістю інформації, необхідною умовою успішної реалізації стратегії в умовах ризику та невизначеності є структурування інформаційного потоку відповідно до рівня наданої інформації.

3. Основним завданням оцінки фінансового стану підприємства є своєчасне виявлення та усунення недоліків у фінансовій діяльності та пошук управлінських рішень для поліпшення фінансового стану підприємства та уникнення банкрутства.

Основним шляхом поліпшення фінансового стану є мобілізація внутрішніх резервів підприємства, як відкритих, так і прихованих. Пошук резервів, які можуть бути використані для поліпшення фінансового стану підприємства, здійснюється при комплексній оцінці всіх складових його діяльності.

Одним з основних шляхів покращення фінансового стану ТОВ "МЕДПРАЙМ" є постійне прогнозування та моніторинг. Це пов'язано з тим, що для того, щоб правильно управляти його виробництвом і позитивно впливати на формування показників господарсько-фінансової діяльності, необхідно постійно використовувати дані про його стан і зміни, що відбуваються в ньому.

ВИСНОВКИ

На основі проведених досліджень у статті наведено теоретичні узагальнення та практичні розробки щодо організаційно-економічних механізмів управління фінансовими ризиками на підприємствах та напрямів їх удосконалення. Основний науковий результат дослідження полягає у виявленні та вирішенні низки недостатньо розроблених теоретичних проблем і практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності процесів управління фінансовими ризиками, вибору фінансових стратегій та прогнозування ймовірності банкрутства. Проведене дослідження дозволило зробити наступні висновки:

1. У роботі вдосконалено методичну основу класифікації фінансових ризиків. В умовах ринкової трансформації економіки розгляд чинників фінансового ризику необхідно з'ясовувати при розробленні стратегії діяльності підприємства. На підґрунті використання принципів системного аналізу запропоновано уточнене визначення фінансового ризику, під яким розуміють ризик зміни результатів фінансової стратегії підприємства під впливом зовнішніх чинників, який призводить до непередбачуваного змінення фінансового стану підприємства.

2. Аналіз основних показників розвитку підприємства ТОВ «МЕДПРАЙМ».

У 2022 році на ТОВ «МЕДПРАЙМ» фінансова стабільність трохи зменшилася у порівнянні з 2021 роком, коли показники покращилися. Позитивним виявилось те, що підвищилася ступінь мобільності використання власних засобів. Але простежуються негативні тенденції: підвищилася частка залученого капіталу, відповідно зменшилася забезпеченість власними оборотними коштами. Хоча в цілому діяльність підприємства є фінансово стабільною.

Про значну фінансову стабільність підприємства свідчить велике значення коефіцієнта фінансової стабільності – динаміка коефіцієнтів позитивна і значення перевищує норматив.

Підприємство в змозі погасити заборгованість. Спостерігається уповільнення оборотності оборотних коштів та підвищення значень фінансових результатів у 2021-2022 роках у порівнянні з 2020 роком.

Результати прогнозування ймовірності банкрутства ТОВ «МЕДПРАЙМ», отримані за допомогою вказаних моделей, є однорідними, всі моделі свідчать, що ТОВ «МЕДПРАЙМ» працює успішно, банкрутство йому не загрожує.

3. Критичний аналіз існуючих підходів до управління ризиками дозволив вдосконалити механізм розробки політики управління ризиками банкрутства на підприємстві. Запропонований підхід до управління фінансовими ризиками має виконуватись на різних рівнях і етапах життєвого циклу підприємства, і складається з комплексу таких заходів: визначення мети управління фінансовими ризиками, якісна і кількісна оцінка ризику, вибір методів нейтралізації ризику, оцінка результатів нейтралізації ризику.

4. У роботі обґрунтовується необхідність розробки систематизованого набору фінансових показників, пов'язаних між собою єдиним підходом та єдиною методикою розрахунку, що дозволить комплексно оцінити фінансовий стан суб'єкта господарювання. Запропонована система показників базується на даних фінансової та статистичної звітності, відповідає вимогам національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, є простою та доступною.

Показники фінансового стану підприємства дають змогу приймати швидкі та обґрунтовані управлінські рішення щодо виявлення причин погіршення фінансового стану, визначення рівня ризику неплатоспроможності та формування обґрунтованих заходів для покращення фінансового стану підприємства з метою уникнення фінансової кризи або неплатоспроможності.

5. В умовах нестабільної економіки проблема можливої неплатоспроможності надзвичайно загострилася і вимагає дослідження та

застосування методів оцінки ймовірності настання неплатоспроможності. Аналіз зарубіжних та вітчизняних методик діагностики неплатоспроможності підприємств виявив недоліки в підході до оцінки ймовірності фінансового ризику та потребував розробки методики його діагностики.

6. Найважливішим блоком моделі антикризового управління підприємством є діагностика його фінансового стану та загрози банкрутства. Визначення методичного підходу до оцінки фінансового стану підприємства дозволяє обрати метод розвитку, який відображає фінансовий стан підприємства на певний момент часу та орієнтується на визначені цілі підприємства.

7. Для забезпечення ефективності антикризового управління необхідно дотримуватися обґрунтованого підходу до вибору фінансової стратегії підприємства з урахуванням фінансових ризиків, що складається з блоку розробки фінансової стратегії підприємства та механізмів адаптації

8. Для забезпечення задовільного фінансового стану ТОВ "МЕДПРАЙМ" необхідно забезпечити розробку та впровадження системи аналізу та оцінки фінансового стану підприємства відповідно до специфіки функціонування підприємства на ринку, цілей фінансової стратегії та політики, фінансового менталітету власників тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александров І.О. Фінансова стратегія підприємства / Александров І.О., Подлужна Н.О. *Наукові праці Донецького національного технічного університету*. Сер.: економічна. 2008. вип. 59. С.121-128.
2. Александрова М.М. Ризик та проблеми фінансування антикризової діяльності. *Вісник ЖІТІ*. 2002. вип. 16. С.170-173
3. Андрущак Є. М. Удосконалення інституту банкрутства. *Фінанси України*. 2011. № 9. С.29 - 36.
4. Andersen T., Schrøder P. *Strategic Risk Management Practice: How to Deal Effectively with Major Corporate Exposures*. Cambridge : Cambridge University Press, 2010. 268 p.
5. Бездітко О. Є. Управління фінансовими ризиками підприємства. *Таврійський науковий вісник*. Серія: Економіка. 2020. №3. С. 43–49.
6. Бізнес під час війни. Львівська торгово-промислова палата. 2022. URL: <https://lcci.com.ua/biznes-pid-chas-vijny/> (дата звернення 16.11.2023).
7. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: Учебный курс / Бланк И.А. – К.: Ника-Центр: Эльга, 2007. – 528 с.
8. Брюховецька Н.Ю. Проблеми фінансування підприємств трансформаційної економіки / Брюховецька Н.Ю. *Вісник Тернопільської академії народного господарства*. 2004. № 1. С.14-15.
9. Булеев И. П. Стратегия развития предприятия в условиях риска / Булеев И. П., Корытько Т. Ю. *Прометей*. 2005. № 1(16). С. 147 – 150.
10. Burkova, L., Shepeliuk, V., & Rtyshchev, S. (2023). Management of financial risks of enterprises as a prevention component of their financial instability and bankruptcy for the sustainable development achieving. *Economics, Finance and Management Review*, 98–114. <https://doi.org/10.36690/2674-5208-2023-1-98>
11. Булеев И.П., Антикризисное управление предприятием / Булеев И.П., Брюховецкая Н.Е. Донецк: ИЭП НАН Украины, 1999. 179 с.
12. Вітлінський В.В. Аналіз, оцінка і моделювання економічного ризику / Вітлінський В.В. К.: ДЕМІУР, 2001. 348 с.

13. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством: Навчальний посібник / Василенко В.О. К.: ЦУЛ, 2003. 504 с.
14. Васильков В.Г. Організація виробництва: Навч. Посібник. К.: КНЕУ, 2010. 524 с.
15. Вербицька Г.Л. Управління економічним ризиком / Вербицька Г.Л. - *Фінанси України*. 2004. № 4. С.35 - 41.
16. Витлинский В.В. Концептуальные основы рисков в финансовой деятельности / Витлинский В.В. *Финансы Украины*. 2003. № 3. С.3-9.
17. Временко Л.В. Управління ризиками та забезпечення економічної стабільності підприємств / Временко Л.В. Харк. нац. ун-т ім. Карамзіна. Харків, 2000. 18 с.
18. Горбовий А. Ю. Інноваційна модернізація менеджменту в умовах глобальної нестабільності : монографія / за заг. ред. А. Ю. Горбового ; М. О. Кужелєв, С. В. Онишко, В. І. Куценко, А. А. Олешко, М. В. Гусятинський, А. А. Халецька; УДФСУ. Ірпінь-Білосток, 2018. 305 с.
19. Гранатуров В.М. Ризики підприємницької діяльності. Проблеми аналізу / Гранатуров В.М., Шевчук О.Б. К.: Зв'язок, 2000. 160 с.
20. Грачов В.И. Классификация ризиків та управління ними / Грачов В.И., Каюда Т.П. *Фінанси України*. 2009. № 10. С.56-60.
21. Грідчіна М.В. Фінанси (теоретичні основи): Підручник / М. В. Грідчіна, В. Б. Захожай, Л. Л. Осіпчук та ін.; Під кер-вом і за наук. ред. М. В. Грідчіної, В. Б. Захожая. 2-ге вид., випр. і допов. К.: МАУП, 2004. 312 с.: іл. Бібліогр.: с. 299-303.
22. Дайновський Ю.А. Фінансовий аналіз життєвого циклу підприємства / Дайновський Ю.А., Корягіна С.В. - *Фінанси України*. 2003. № 3. С.66 - 75.
23. Данілов О.Д. Фінанси підприємств у запитаннях і відповідях: навч. посіб. / О. Д. Данілов, Т. В. Паєнтко. К. : Центр учбової літератури, 2012. 256 с.
24. Економіка невизначеності: практичний погляд на проблему: Монографія / за ред. В.І. Грушка. Київ: Університет економіки та права «КРОК», 2021. 503 с.

25. Економічний аналіз: Навчальний посібник / За ред проф. М.Г.Чумаченка 2-ге вид., перероб. і доп. К. : КНЕУ, 2007. 556с
26. Єлейко Я.І. Моделювання фінансових стратегій у випадковому середовищі / Єлейко Я.І., Музичик А.А. *Фінанси України*. 2000. № 2. С.19 - 29.
27. Економіка регіонів України в умовах війни: ризики та напрямки забезпечення стійкості: науково-аналітичне видання. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України» / ред. І.З. Сторонянська. Львів, 2022. С.16.
28. Закон України № 2222-IV від 8 грудня 2004 року «Про внесення змін до Конституції України»
29. Золоторогов В.Г. Енциклопедичний словник з економіки. Мн.: Пламя, 2007.
30. Зятковський І.В. Фінансове забезпечення діяльності підприємств / Терноп. держ. екон. ун-т. – Тернопіль: Економічна думка, 2000. 228с. Бібліогр.: с. 218-226.
31. Інвестиційна політика в Україні: досвід, проблеми, перспективи: Монографія / М. Г. Чумаченко, М. Г. Белопольский, Г. А. Семенов та ін. – Донецк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2003. 292 с.
32. Клапків М.С. Питання ентомології економічного ризику / Клапків М.С. *Фінанси України*. 2001. № 4. С.14 - 20.
33. Клапків М.С. Теорії оптимального фінансування антиризикової діяльності / Клапків М.С. *Фінанси України*. № 9. 2006. С.35 - 45.
34. Коваленко Д.І. Гроші та кредит. Теорія і практика: навч. посібник / Д. І. Коваленко. - 3-е вид., перероб. і доп.. К. : Центр учбової літератури, 2012. - 352 с.
35. Коваленко Ю.М. Ефективність фінансового сектору економіки:інституційний підхід. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. № 6 (120). С.11-17.
36. Ковальська К.В. Фінансова стійкість акціонерного товариства як умова його економічного розвитку. *Фінанси України*. 2004. № 2. С.101-104.

37. Колесарь Е. Модель діагностики банкрутства підприємств України / Колесарь Е. *Економіст*. 2002. № 10. С.60 - 63.
38. Кондратьев О. В. Оцінка фінансової стійкості підприємства та її показники. *Фінанси України*. 2007. №11. С. 44-52.
39. Колос А. Л. Моделювання процесів антикризового управління підприємством / Колос А. Л. - Харк. дер. екон. ун-т. Харків, 2010. 20 с.
40. Колосок В. М. Урахування інтересів груп користувачів інформації при формуванні комплексної оцінки фінансового стану підприємства / Колосок В.М. *Схід*. 2004.-№3. С.50 - 53.
41. Кондратюк О.І., Пилипенко О.О. Економіка підприємства: Навч.-метод. Посібник. К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2006. 288 с.
42. Кондрашихін А.Б. Фінансова санація і банкрутство підприємств навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / А. Б. Кондрашихін. К.: Центр учбової літератури, 2007. 208 с.
43. Конституція України від 28.06.1996.
44. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз: Підручник / Крамаренко Г.О. – К.: Центр навчальної літератури, 2008. 392 с.
45. Крапівницька С.М. Рейтингова оцінка акціонерних товариств / Крапівницька С.М., Мешков А.В. *Наукові праці Донецького національного технічного університету*. Сер.: економічна. 2000. Вип. 19. С.103-112.
46. Кужелєв М. О. Вплив поведінкових факторів на управління фінансовою діяльністю корпорації: теоретичні аспекти. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2018. № 2. С. 154–168.
47. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання/ Лахтіонова Л.А. К.: КНЕУ, 2009. 387 с.
48. Лактіонова О. А. Управління фінансовими ризиками. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 256 с.
49. Литвин Б.М. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник / Литвин Б.М., Стельмах М.В. К. : Знання, 2009. 336 с.

50. Лошенко О. В., Мурована Т. О. Ризики ведення бізнесу в умовах воєнного стану та шляхи їх подолання. *Ефективна економіка*. 2023. № 2. URL: DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.2.44>
51. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: Навч. посіб. К.: Вища шк., 2008. 278с.
52. Мізур О.Є. Напрями фінансової підтримки бізнесу. *Фінанси України*. 2008. № 4. с.51-55.
53. Мицак О.В. Ліквідність як елемент фінансового управління діяльності підприємства / Мицак О.В. *Фінанси України*. 2003. № 10. С.62-65.
54. Нечипоренко А. В., Рибалкіна А. О. Теоретичні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8361>
55. Останкова Л.А. Аналіз, моделювання та управління економічними ризиками: навч. посіб. / Л. А. Останкова, Н. Ю. Шевченко. - К. : Центр учбової літератури, 2012. 256 с.
56. Пахомов В.І. Гроші та кредит: Навч.-метод. посіб. / В. І. Пахомов, Л. В. Стрільчук. К.: МАУП, 2004. 56 с.
57. Пернарівський О.В. Моделі прогнозування неплатоспроможності підприємств та проблеми їхнього використання в Україні / Пернарівський О.В.- *Актуальні проблеми економіки*. 2003. № 4 (22). С.24.
58. Петрович Й.М. Економіка підприємства: Підручник / Петрович Й.М., Кіт А.Ф., Семенів О.М. Львів: «Новий світ», 2007. 680 с.
59. Плаксов В. А. Економічний аналіз показників праці на підприємстві. Інститут змісту та методів навчання. Кіровоградський ін-т с.-г. машинобудування. - К., 2008. - 84 с.
60. Пилипенко О.О. Інвестиційна політика України на макрорівні. *Теоретичні аспекти та практичні проблеми управління, економіки та природокористування в Україні*. Матеріали III міжнародної науково - практичної конференції (Київ, 21-22 листопада 2019 р.). 2019. Київ. С. 235-237.

61. Пилипенко О.І. Економічний аналіз фінансової стійкості підприємства / Пилипенко О.І. *Вісник ЖІТІ*. – 2002. – № 4 (26). – С.218- 227.

62. Пилипенко О. Концепції менеджменту витрат. *Соціально-компетентне управління корпораціями в умовах поведінкової економіки: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Луцьк, 18 лютого 2020 року). 2020. Луцьк. С. 475-478.

63. Пилипенко О.О. Механізм управління процесами формування капіталу підприємства. Розвиток інформаційного суспільства: Колективна монографія в 10-ти томах. Т.7. Фінансова політика держави на мікрорівні / За ред. проф. Лаптева С.М. К.: ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2012. Розд.1, п. 1.2. С.22-31.

64. Пилипенко О.О., Румик І.І. Фінанси підприємства: Навч.-метод. посібник для студентів коледжу. К.: Університет економіки та права «КРОК», 2011. 236с.

65. Пилипенко О.О. Сучасні методи бюджетування бізнесу. *Теоретичні аспекти та практичні проблеми управління, економіки та природокористування в Україні. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 2 грудня 2020). 2020. Київ. С. 162-163.

66. Пилипенко О.О., Румик І.І. Управління фінансово-господарською діяльністю інтегрованих підприємств на інноваційних засадах. *Вчені записки Університету «КРОК»*. №2 (62). Київ, 2021. С. 166-175. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-62-166-175>

67. Податковий Кодекс України від 1 січня 2011 року

68. Письменна Т.В. Фінансові ризики в господарській діяльності підприємства. *Вісник Запорізького національного університету*. Економічні науки. 2015. № 3(27). С. 151–158.

69. Рік незламності: 25 цифр, що характеризують економічні втрати України за період війни. URL: <https://mind.ua/publications/20253782-rik-nezlamnosti-25-cifr-shcho-harakterizuyut-ekonomichni-vtrati-ukrayini-za-period-vijni>.

70. Румик І.І., Пилипенко О.О. Антикризове управління при реалізації санаційних заходів підприємства. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2021. № 3(63). С. 51-60. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-63-51-60>
71. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: К.: Знання, 2007. 654 с.
72. Семенов Г. А. Удосконалення методики визначення податкових ризиків // Семенов Г.А. Донецьк. 2005. № 1(2). С. 70 – 79.
73. Семернікова І.О. Економіка підприємств: Навчальний посібник / Семернікова І.О., Мешкова-Кравченко Н.В. К.: ЦУЛ, 2006. 312 с.
74. Сосновська О. О., Деденко Л. В. Ризик-менеджмент як інструмент забезпечення стійкого функціонування підприємства в умовах невизначеності. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2019. № 1(3). С. 70–79.
75. Славюк Р.А. Фінанси підприємств: Навчальний посібник / Славюк Р.А. 2-ге вид., доп. і переробл. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 460 с.
76. Стрес-тестування підприємницької діяльності підприємства з використанням синергетичного методу оцінювання ризиків / В.Д. Данчук, Л.С. Козак, М.В. Данчук. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 9(171). С. 189–198.
77. Старожек Т.М. та ін. Особливості бухгалтерського обліку в галузях економічної діяльності: Навчальний посібник. 2008. 460 с.
78. Томашук І. Управління фінансовими ризиками підприємства як складова забезпечення сталого функціонування суб'єкта економіки. *Економіка та суспільство*. 2022. №39. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-64>
79. Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. Планування діяльності підприємства: Навч. посібник. Житомир: ЖДТУ, 2007. 580 с.
80. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навч. Посібник / Терещенко О.О. К.: КНЕУ, 2000. 412 с.
81. Тридід О.М. Моделювання діагностики банкрутства комерційних банків / Тридід О.М. *Фінанси України*. 2002. № 10. С.147-153.

82. Фінансовий менеджмент: Навч. посібник: Курс лекцій / За ред. проф. Г.Г. Кірейцева. Житомир: ЖІТІ, 2011. 432 с.
83. Фінансовий менеджмент: Навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни / А.М. Поддєрьогіна. К.: КНЕУ, 2007. 294 с.
84. Фролова Т.О. Фінансовий аналіз. К.: Видавництво Європейського ун-ту, 2011. 252 с.
85. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств: Навч. посіб. 2-ге вид., переробл. і допов. К: МАУП, 2012. 328 с.
86. Фінансові ризики в МСФЗ-звітності: правила ідентифікації та управління. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FZ002072>.
87. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / Т.В. Калінеску, В.С. Альошкін, В.Г. Кудіна. Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. Луганськ: Вид-во СХУ ім. В. Даля, 2017. 372 с.
88. Хан Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга: пер. с нем./ Под ред. и с предисл. Турчака А.А., Головача Л.Г., Лукашевича М.Л. М.: Финансы и статистика, 2007. 800 с.
89. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства: Навч. посібник. Житомир: ЖІТІ, 2008. 647 с.
90. Цал-Цалко Ю.С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз: Навч. посібник. 2-ге видання, перероблене і доповнене. Житомир, ЖІТІ, 2009. 300с.
91. Час для роботи: як відновлювався та адаптувався український бізнес за рік війни. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/chas-dlya-roboti-yak-vidnovlyuvavsya-ta-adaptuvavsya-ukrajinskiy-biznes-za-rik-viyni-12154170.html>.
92. Чебанова Н.В. Василенко Ю.А. Бухгалтерський фінансовий облік: Посібник. К: «Академія», 2012. 672 с.
93. Швець Ю. Ризики в діяльності промислових підприємств: види, методи оцінки та заходи подолання ризику. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 17. Ч.2. С. 131–135.

ДОДАТКИ

Баланс ТОВ «Медіпрайм» на 31 грудня 2021 р.

Актив	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3
I. Необоротні активи		
Нематеріальні активи:		
залишкова вартість	610	1115
первісна вартість	870	1612
накопичена амортизація	(260)	(497)
Незавершене будівництво	85674	198806
Основні засоби:		
залишкова вартість	607922	569719
первісна вартість	972606	981336
знос	(364684)	(411617)
Довгострокові фінансові інвестиції:		
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	3374	3834
інші фінансові інвестиції	978	978
Довгострокова дебіторська заборгованість	1409	1021
Відстрочені податкові активи	9500	0
Гудвіл	0	0
Інші необоротні активи	0	0
Гудвіл при консолідації	0	0
Усього за розділом I	709467	775473
II. Оборотні активи		
Виробничі запаси	38038	58103
Поточні біологічні активи	0	0
Незавершене виробництво	1745	8084
Готова продукція	38120	40079
Товари	583	1144
Векселі одержані	0	0
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:		
чиста реалізаційна вартість	128014	165884
первісна вартість	130217	168087
резерв сумнівних боргів	(2203)	(2203)
Дебіторська заборгованість за рахунками:		
за бюджетом	9914	14458
за виданими авансами	10518	14754
з нарахованих доходів	0	0
із внутрішніх розрахунків	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	3637	902
Поточні фінансові інвестиції	0	0

Усього за розділом IV	620	297530
V. Доходи майбутніх періодів	630	1820
1	2	3
в національній валюті	545	15785
у т.ч. в касі	0	0
в іноземній валюті	28961	1021
Інші оборотні активи	24	38
Усього за розділом II	260099	320252
III. Витрати майбутніх періодів	166	165
IV. Необоротні активи та групи вибуття	0	0
Баланс	969732	1095890
Пасив	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I. Власний капітал		
Статутний капітал	36366	36366
Пайовий капітал	0	0
Додатковий вкладений капітал	0	0
Інший додатковий капітал	306137	306137
Резервний капітал	9092	9092
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	63687	210124
Неоплачений капітал	0	0
Вилучений капітал	(50)	0
Накопичена курсова різниця	0	0
Усього за розділом I	415232	561719
Частка меншості	0	0
II. Забезпечення наступних виплат та платежів		
Забезпечення виплат персоналу	0	0
Інші забезпечення	2212	4147
Усього за розділом II	2212	4147
III. Довгострокові зобов'язання		
Довгострокові кредити банків	258360	216384
Інші довгострокові фінансові зобов'язання	0	0
Відстрочені податкові зобов'язання	0	13666
Інші довгострокові зобов'язання	1314	624
Усього за розділом III	259674	230674
IV. Поточні зобов'язання		
Короткострокові кредити банків	178184	166407
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	70806	62992
Векселі видані	0	5039
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	34073	37122
Поточні зобов'язання за розрахунками:		
з одержаних авансів	46	121
з бюджетом	938	18983
з позабюджетних платежів	0	0
зі страхування	1241	1833
з оплати праці	3573	4783
з учасниками	1204	38
Інші поточні зобов'язання	459	212
Баланс	640	1095890

Баланс ТОВ «Медіпрайм» на 31 грудня 2022 року

Актив	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3
I. Необоротні активи		
Нематеріальні активи:		
залишкова вартість	1115	3067
первісна вартість	1612	4750
накопичена амортизація	(497)	(1683)
Незавершене будівництво	198806	67150
Основні засоби:		
залишкова вартість	569719	802986
первісна вартість	981336	1262901
знос	(411617)	(459915)
Довгострокові фінансові інвестиції:		
які обліковуються за методом участі в капіталі інших п-в	3834	4260
інші фінансові інвестиції	978	5846
Довгострокова дебіторська заборгованість	1021	729
Гудвіл	0	0
Інші необоротні активи	0	0
Гудвіл при консолідації	0	0
Усього за розділом I	775473	884038
II. Оборотні активи		
Виробничі запаси	58103	70574
Поточні біологічні активи	0	0
Незавершене виробництво	8084	8238
Готова продукція	40079	71677
Товари	1144	371
Векселі одержані	0	0
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:		
чиста реалізаційна вартість	165884	175055
первісна вартість	168087	177258
резерв сумнівних боргів	(2203)	(2203)
Дебіторська заборгованість за рахунками:		
за бюджетом	14458	15246
за виданими авансами	14754	14935
з нарахованих доходів	0	0
із внутрішніх розрахунків	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	902	1197
Поточні фінансові інвестиції	0	0
Грошові кошти та їх еквіваленти:		
в національній валюті	15785	10903
у т.ч. в касі	0	0
в іноземній валюті	1021	1630
Інші оборотні активи	38	32
Усього за розділом II	320252	369858
III. Витрати майбутніх періодів	165	196
IV. Необоротні активи та групи вибуття	0	0
Баланс	1095890	1254092

Продовження додатка Б

Пасив	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I. Власний капітал		
Статутний капітал	36366	36366
Пайовий капітал	0	0
Додатковий вкладений капітал	0	0
Інший додатковий капітал	306137	306137
Резервний капітал	9092	9092
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	210124	408913
Неоплачений капітал	0	0
Вилучений капітал	0	0
Накопичена курсова різниця	0	0
Усього за розділом I	561719	760508
Частка меншості	0	0
II. Забезпечення наступних виплат та платежів		
Забезпечення виплат персоналу	0	5696
Інші забезпечення	4147	5177
Сума страхових резервів	0	0
Сума часток перестраховиків у страхових резервах	0	0
Цільове фінансування	0	0
Усього за розділом II	4147	10873
III. Довгострокові зобов'язання		
Довгострокові кредити банків	216384	142737
Інші довгострокові фінансові зобов'язання	0	0
Відстрочені податкові зобов'язання	13666	15573
Інші довгострокові зобов'язання	624	214
Усього за розділом III	230674	158524
IV. Поточні зобов'язання		
Короткострокові кредити банків	166407	186932
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	62992	57505
Векселі видані	5039	5705
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	37122	43209
Поточні зобов'язання за розрахунками:		
з одержаних авансів	121	248
з бюджетом	18983	13513
з позабюджетних платежів	0	0
зі страхування	1833	23
з оплати праці	4783	7563
з учасниками	38	7593
із внутрішніх розрахунків	0	0
Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, утримуваними для продажу	0	0
Інші поточні зобов'язання	212	338
Усього за розділом IV	297530	322629
V. Доходи майбутніх періодів	1820	1558
Баланс	1095890	1254092